

Når forskere blir aktivister

Den jevne forsker fører ikke partipolitisk kamp.
Men ved enkeltsaker tar flere bladet fra munnen.

Vi er Trondheims største konferansehotell

*Nå er det én ting du ikke kan finne
i Trondheim:*

Et bredere smil enn vårt!

Vi kan love deg en splitter ny storsal på 510 kvm, med
7 meters takhøyde! I tillegg mange nye møte og gruppe-
rom med det meste av moderne audiovisuelt utstyr.
Totalt får vi nå 349 overnattingsrom.

Rica Nidelven Hotel

Havnegt. 1, 7400 Trondheim
tel 73 56 80 00
www.ricanidelven.no

midt i byen - et lite stykke ut i elven . . .

12: Med fakkelen i bakhånd

Politisk aktivisme særpreger ikke akademien i dag. Men enkelte saker får forskerne til å tenne fakkelen.

20: Samtalen

– Når det gjelder likestilling, er Danmark et u-land, sier Harriet Bjerrum Nielsen, leder for Senter for tværfaglig kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo.

24: Forsker på terror

– Det er først og fremst politiske konflikter som motiverer islamistene, sier Petter Nesser ved Forsvarets forskningsinstitutt. Han har skrevet doktorgrad om europeiske terrornettverk.

4: Mislykket forskningsmelding?

Tidligere utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet har liten tro på forskningsmeldingen, og mener valgkampen ikke kommer til å dreie seg om forskning.

5: Rammet av finanskrisen

Næringslivet opplever dårlige tider, og flere bedrifter må redusere forskningsaktiviteten eller utsette forskningsprosjekter.

6: Pensjon i offentlig sektor

Vårens mellomoppgjør skal fastsette ny tjenestepensjon og avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor. Vil offentlig ansatte få de samme pensjonsordningene som privat sektor?

7: – For lite ære til førsteforfattere

De som har jobbet mest med en vitenskapelig artikkel, får ikke alltid god nok uttelling, mener professor Nils T. Hagen. Han har laget et nytt tellesystem.

8: Usikkerhet hindrer kvinner

Gerd Bjørhovde mener det trengs et krafttak for å få flere kvinner til å satse på en forskerkarriere. – For å oppnå dette, må sektoren lyse ut flere faste stillinger, sier hun.

9: Støtter kvinnenettverk

Komite for integreringstiltak – Kvinner i forskning vil gi midler til nettverk for kvinnelige forskere.

FASTE SIDER

- 24: Feltrapport
- 27: Historiske bilder
- 29: Leder
- 30: Kronikk
- 32: Bøker
- 34: Debatt
- 35: Gjesteskrubenten
- 37: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 2/2009 – 41. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTCIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: ELIN H. REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRAÐ: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Elisabeth Moseng. Trykk: Øyvind Glomvik AS

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 000

– Aasland finner ikke månelandingsprosjekt

Tora Aasland har ambisjoner for grunnforskning, utstyr og forskerkarrierer i forskningsmeldingen. Kristin Clemet tror hun mislykkes.

Kunnskapsdepartementet har ingen mulighet til å presentere en forskningsmelding som kan virke forløsende på norsk forskning og skape et momentum som mangler i politikken for sektoren, tror tidligere utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet (H). Da hun la fram stortingsmeldingen Vilje til forskning i 2005, fikk Bondevik II-regjeringen kraftige stikk fra opposisjonen. SV mente ifølge Clemet at satsingen på tre prosent av BNP til forskning var for lite ambisiøs.

FOTO: SCANPIX

– Synd for dere i Forskerforbundet, men valgkampen kommer ikke til å dreie seg om forskning, sier Kristin Clemet (H), tidligere statsråd under Bondevik.

– Stoltenberg holder igjen
– Opposisjonen startet med en latterliggjøring av vår stortingsmelding og beskyldte oss deretter for å legge ut en snubletråd for den påtroppende Stoltenberg-regjeringen i våre budsjettforslag – som om det var et problem å satse på forskning. Deretter presenterte de hvi-leskjæret, påpeker Clemet, som i dag leder den liberale tankesmien Civita. Ifølge Clemet har dagens regjering aldri klart å ta seg inn etter den svake starten i forskningspolitikken, på tross av utnevnelsen av Tora Aasland som dedikert forsknings- og høyere utdanningsminister. Hun mener regjeringen har utvist mangel på

FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

Forskningsmeldingen tar for seg både grunnforskning og forskerkarrierer, varsler statsråd Tora Aasland.

forståelse av betydningen av høyere teoretisk og avansert kunnskap.

– Jens Stoltenberg er villig til å pøse inn penger der det finnes lite vitenskapelig dokumentert effekt av å gjøre det, slik som i skolene. Men han er veldig rask til å stille spørsmål ved utgifter til forskning, sier Clemet.

Samhandling offentlig-privat

Under Lerchendalkonferansen i Trondheim i januar inviterte Teknisk-naturvitenskapelig forening Tora Aasland til å snakke om forskningsmeldingen. Temaet for konferansen var nye muligheter for velferd og bærekraft under finanskrisen og klimakrisen. Aasland sa at forskningsmeldingen vil ta opp samhandling mellom privat og offentlig sektor som en nøkkel til å håndtere utfordringene, og at sektormessige diskusjoner om forskning vil bli droppet. Ministeren røpet at meldingen vil gå inn for en internasjonal orientering av norsk forskning mot miljøvennlig energi, i samarbeid med næringslivet.

– Vi skal formulere strategier for å gjennomføre de forskningsmessige prioriteringene mer

enn å diskutere hva vi vil forske på, for det vet vi mye om fra tidligere meldinger. Vi flytter vektlegging fra mål for innsats til mål for hva vi skal ha ut av forskningen, sa Aasland.

Mål om verdensklasse

– Jeg er bekymret for meldingene jeg får om at rektorer ikke ansetter nye folk når professorer går av med pensjon, sa Aasland. Hun viste også til behovet for at norske doktorander holder høy nok kvalitet til å bli aktuelle for faste stillinger. Forskningsmeldingen skal også behandle kvaliteten i forskning.

– Vi har som ambisjon å fortsatt drive forskning i verdensklasse på noen områder, sa Aasland. Hun oppga virkemidlene til å være sentre for fremragende forskning, tidsriktig vitenskapelig utstyr, midler til drift av utstyret, fri prosjektstøtte og konkurransebasert tildeling av prosjektmidler med bedre faglig ledelse.

– Forskning som valgkampsak
Forskerforbundets leder Bjarne Hodne mener regjeringen ikke har så altfor mange resultater å vise til på området forskning og høyere utdan-

ning. Forskerforbundet har presentert en rekke krav og forslag i forbindelse med forskningsmeldingen, blant annet å øke statens ansvar for forskningsopptrappingen til 50 prosent av BNP-målet. Forholdet mellom langsiktig og styrt forskning er et annet sentralt spørsmål som Forskerforbundet krever at den kommende meldingen tar opp.

– Nettopp fordi regjeringen har gjort mindre enn den lovet i regjeringserklæringen, blir forskning nå mer en valgkampsak som viser hva man har tenkt å gjøre, påpeker Hodne.

– Legges i skuffen

Kristin Clemet mener forskningsmeldingen får begrenset eller ingen betydning dersom Stoltenberg-regjeringen ikke fortsetter etter stortingsvalget.

– Regjeringen vil legge fram den forskningspolitikken de mener er viktig, uten hensyn til opposisjonen. Dette vil friste opposisjonspartiene til å være ekstra friske i sine uttalelser, tror Clemet. Hun mener en eventuell ny regjering vil være raskt ute med å legge forskningsmeldingen i skuffen.

– En ny regjering vil ganske sikkert uten videre trekke tilbake forgiengernes forskningsmelding, om enn bare for sikkerhets skyld, sier Clemet. Hun konstaterer at forskning ikke ligger høyt på popularitetsbarometeret i regjeringskvartalet.

– Synd for dere i Forskerforbundet, men valgkampen kommer ikke til å dreie seg om forskning. Summa summarum så finner ikke forskningsministeren noe månelandingsprosjekt som man virkelig tror på i Norge. Slikt et mulig i et land som USA, men ikke her, avslutter Clemet.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Forskningsmeldingen

Forskerforbundet krever blant annet:

- Drøfte et nytt vekstmål for forskning.
- Øke det offentliges ansvar for forskningsopptrappingen til 50 prosent.
- Løfte frem langsiktig grunnleggende forskning som et eget satsningsområde.
- Drøfte institusjonenes ansvar for langsiktig forskning og se dette i forhold til nivået på basisbevilgningene.
- Behandle rekrutteringsspørsmålet og anslå behovet for rekrutteringsstillinger.
- Drøfte problemet med midlertidig ansatte i UH-sektoren.
- Drøfte flere faste stillinger og økt basisbevilgning for å gi tid til forskning i ordinær arbeidstid.
- Drøfte økt lønnsnivå i sektoren.
- Styrke Skattefunn-ordningen.
- Drøfte størrelsen på basisbevilgningen til forskningsinstituttene.

Finanskrisens innvirkning på forskning:

Næringslivet holder igjen

Flere forskningsinstitutt er avhengige av oppdrag fra næringslivet. Ved Sintef har bedrifter allerede trukket seg fra forskningsprosjekter.

– Prosjekter har stoppet opp som følge av at markedet har blitt tyngre for oss. 97 prosent av vår omsetning er konkurranseutsatt og avhengig av markedet, sier Torstein Haarberg, konserndirektør ved Sintef Materialer og kjemi. Haarberg spår et utfordrende år.

Nye avtaler

Noen forskningsinstitutter melder at de ikke har merket noe til finanskrisen. Andre, som er sterkt avhengige av oppdrag fra næringslivet, går et usikkert år i møte. I en undersøkelse blant 400 bedrifter i hele landet, gjennomført av Forskningsrådet, oppgir én av fire bedrifter at de har forskningsprosjekter som blir rammet av finanskrisen. De fleste av disse svarer at de kommer til å redusere forskningsaktiviteten eller utsette prosjekter. Ved Sintef Teknologi og samfunn finansieres cirka en tredjedel av forskningen med prosjektmidler fra Forskningsrådet eller EU, en tredjedel er oppdragsforskning for offentlig sektor og en tredjedel er finansiert av næringslivet. Endringene merkes allerede:

– Enkelte bedrifter ønsker nå å diskutere både rammer og mål på nytt, sier Tonje Hamar, konserndirektør ved Sintef Teknologi og samfunn.

– Ingen tegn på uro

Hamar håper at bedriftene vil investere i forskning også i framtiden, men ser at forskningen dessverre lett blir nedprioritert i økonomiske nedgangstider. Hun tror spredning av prosjektene på ulike områder kan bidra til å forberede seg og bli mindre sårbare.

International Research Institute of Stavanger AS (Iris) regner med å være eksponert for finanskrisen. Iris har Petroleum og Biomiljø som sine viktigste avdelinger. Visedirektør Gottfried Heinzerling synes det er vanskelig å bedømme den usikre framtiden.

– Oppdragsmengden ved inngangen av 2009 var noe lavere enn ved begynnelsen av 2008. Men ingen store kontrakter er blitt kansellert så langt, og det er heller ingen tegn på stor uro hos viktige aktører. Bildet kan endre seg betydelig ved en oljepris vedvarende lavere enn 40 til 50 dollar per fat, sier Heinzerling.

– Små bedrifter forsiktige

Samfunns- og næringslivsforskning AS, tilknyttet Norges Handelshøyskole, er hovedsakelig offentlig finansiert og har ikke merket noe til finanskrisen. Administrerende direktør Per

FOTO: SINTEF

– Enkelte bedrifter ønsker nå å diskutere rammer og mål på nytt, sier Tonje Hamar, konserndirektør ved Sintef Teknologi og samfunn.

Anders Heum tror imidlertid at det kan bli en høyere terskel for å få finansiering fra næringslivet.

– Men i disse tider kan vi bidra med nyttige og solide økonomiske analyser, både for bedrifter og det offentlige, sier Heum.

Torstein Haarberg ved Sintef mener Forskningsrådet, som støtter brukerstyrte innovasjonsprosjekter med 30 prosent, burde støtte opp med en større prosentandel dersom en industriell partner i et prosjekt trekker seg ut som følge av uroen.

– I stedet for at Forskningsrådet reduserer sin støtte etter hvor mye støtte prosjektene våre får fra de andre partnerne, burde de heller gå inn og kompensere og øke støtten, sier Haarberg, som understreker at ingen arbeidsplasser er utsatt hos dem.

AV ELLEN MARIE ANDERSEN

Advarer mot kopi av privat sektor

Den private AFP-ordningen må forbedres for enhver pris når offentlig sektor skal forhandle pensjon og lønn i vårens mellomoppgjør. Det mener Unio og Forskerforbundet.

Kommer de offentlig ansatte til å ende opp med de samme pensjonsordningene som privat sektor? Dette er det store spørsmålet i forkant av årets mellomoppgjør mellom arbeidstakerne og arbeidsgiverne i staten, fylkene og kommunene.

– Vi tar sikte på å gjennomføre tilpasningene til ny folketrygd med like gode offentlige tjenstepensjonsordninger som før, sier Erik Orskaug, som er sjeføkonom i Unio. Tjenstepensjon er en tilleggspensjon som arbeidsgiver betaler, mens alderspensjonen i folketrygden er en opptjent grunnpensjon som gjelder for alle.

Brutto eller netto?

I protokollen fra hovedtariffoppgjøret fra i fjor forutsetter partene at offentlig avtalefestet pensjon (AFP) skal tilpasses den private. Under hovedtariffoppgjøret i fjor ble LO og NHO enige om en ny AFP, som skal være en såkalt nettoordning. Det betyr at AFP ikke blir samordnet med andre ytelser som obligatorisk tjenstepensjon (OTP) og alderspensjon i folketrygden, slik det er for offentlig ansatte. Ved en bruttoordning blir arbeidstakeren garantert et visst beløp i pensjon hvert år, noe som kan utgjøre to tredjedeler av sluttlønnen. I en nettoordning er det opp til den enkelte å spare sammen nok på de forskjellige pensjonene til å kunne gå av tidlig, hvis det er målet. Den nye folketrygden krever 40 års arbeid for å gi full opptjening, mens offentlig ansatte i dag har ordninger som garanterer full opptjening etter 30 år.

Fokus på yngre

De private ordningene gir – i motsetning til de offentlige – ingen garanti for størrelsen på pensjonen i forhold til sluttlønnen. Rause overgangsordninger sikrer imidlertid pensjonen til arbeidstakere med lang fartstid. De som er født etter 1962, må fullt ut forholde seg til nye pensjonsregler.

– Vi har en høy gjennomsnittsalder i medlemsmassen, og nettopp derfor er vi svært opptatt av rettighetene til de yngre generasjonene. Dette gjelder ikke bare pensjon, og vår parole er at lønnskampen ikke er avlyst, sier forhandlingsleder Frank Anthun i Forskerforbundet. Anthun mener rammen på mellomoppgjøret blir svært spennende på grunn av den usikre tilstanden i norsk økonomi. I slutten av februar kommer forhandlingsgrunnlaget fra regjeringen, som har satt sammen et utvalg av partene ledet av arbeids- og inkluderingsministeren. Utvalget skal vurdere offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor. Både denne rapporten og regjeringens finansielle krisepakke blir viktige for vårens mellomoppgjør.

FOTO: UNIO

Erik Orskaug i Unio går inn for nye offentlige AFP- og tjenstepensjoner som skal sørge for like høy pensjon som i dag.

Rammer høyt utdannede

Etter de nye reglene skjer opptjeningen i AFP i privat sektor fram til 62 år, og under AFP-perioden stanser opptjeningen. Selv om systemet er fleksibelt, blir det vanskelig å gå av tidlig for alle som har 3–4 års utdanning eller mer. Grupper som har jobbet deltid eller stått utenfor arbeidsmarkedet i deler av livet, vil også få problemer med å gå av tidlig. Store deler av utdannings- og omsorgssektoren vil dermed bli rammet hardt av en blåkopi av den private AFP-ordningen.

Erik Orskaug i Unio sitter i regjeringens arbeidsgruppe under det partsammensatte pensjonsutvalget. Orskaug skisserer to mulige strategier for Forskerforbundet og de andre Unio-medlemmene.

– Det første alternativet er å lage en egen AFP for offentlig sektor, sier Orskaug. Protokollen fra hovedtariffoppgjøret åpner for å konsentrere et høyere AFP-påslag i perioden 62 til 67 år til årene 62–64. Det opptjente AFP-beløpet blir dermed fordelt på tre år i stedet for seks år,

slik at påslaget blir dobbelt så høyt. Utfordringen blir å dekke opp for manglende AFP etter 64 år. Orskaug foreslår å innføre en fleksibel tjenstepensjon som kan gjøre dette.

– Den andre løsningen er en fleksibel tjenstepensjonsordning fra 62 år som overflødiggjør dagens AFP-ordning for offentlig ansatte, sier Orskaug. En slik løsning betyr at arbeidsgiver gir et påslag på alderspensjonen i folketrygden. Slik kan nivået fra fylte 62 år blir høyt også for arbeidstakere som mangler opptjening.

Vil unngå avkorting

Med den nye folketrygden blir det innført såkalt levealderjustering, det vil si at opptjent pensjon blir fordelt på antatt gjenværende leveår når man velger å trappe ned. Den som går av tidlig, har flere år å fordele både opptjent AFP og opptjent folketrygd på.

– De som tar ut tjenstepensjonen fleksibelt fra 62 år eller 65 år, vil få en lavere pensjon enn de som tar den ut ved 67 år, forklarer Orskaug.

Levealderjusteringen vil gjøre det svært vanskelig å opprettholde dagens bruttogaranti i offentlig sektor. Grunnen er at fleksibelt uttak av folketrygd gjør at alderspensjonen varierer etter hvor mange år den skal fordeles på. Å garantere et fast beløp vil dermed bli urettferdig for den som velger å stå lenger i jobb hvis den som går av tidlig, får den samme ytelsen.

Grunnen til at Unio har gitt sin aksept for ny folketrygd, er at den tillater å kombinere arbeid og pensjon uten avkorting mot inntekt. Dette forutsetter en nøytral utforming av pensjonssystemet, noe som ikke er gitt foran mellomoppgjøret. En nøytral ordning vil si at den samme summen skal fordeles, enten man går av som 62- eller 70-åring.

– Det er ikke gitt at våre løsninger kommer til å bli nøytrale, men uten nøytralitet må vi ha former for avkorting, sier Orskaug. Logikken er at den som går av tidlig, ikke kan jobbe seg til enda høyere inntekt hvis en samtidig får like høy pensjon som den som går av senere.

– Hva er din kommentar til at lavere statlige pensjonsutgifter etter 2011 uvegerlig vil føre til lavere pensjonsutbetalinger, noe som igjen skaper behov for privat tilleggspensjon?

– I utgangspunktet er det ikke behov for tilleggsordninger i den norske pensjonsverdenen, og i hvert fall ikke for offentlig ansatte, som har gode tjenestepensjonsordninger, sier Orskaug.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Ny pensjon i det offentlige

- Vårens mellomoppgjør skal fastsette ny tjenestepensjon og avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor fra 2011, etter modell fra privat sektor.
- Ny AFP i privat sektor har opptjening til 62 år og tonivåuttak, som gir høyere utbetaling før 67 år. Grensen for opptjeningen er 71G. Opptjening av AFP i perioden 62 til 66 år er fjernet.
- Arbeidstakere født før 1948 får fulle rettigheter etter gammel ordning, deretter gjelder gradvis kompensasjon for kullene fram til 1962.
- Unio vil foreslå en egen AFP for offentlig sektor og/eller å konsentrere AFP-påslaget i perioden 62 til 67 år til årene 62–64 for å høyne beløpet. I siste tilfelle trenger man en ny fleksibel tjenestepensjon fra 65 år.
- Målet for en offentlig pensjonsordning er at man skal tjene opp mer pensjon hvis man jobber lenger, årlig pensjon skal være høyere desto senere den tas ut, og man skal kunne kombinere arbeid og pensjon uten avkorting.
- Stridsspørsmålene er bruttogaranti og sluttlønsordning, som garanterer at offentlig ansatte får en fast størrelse på pensjon ved avgang fra 62 år, uavhengig av ny folketrygd. Dette er en bruttoordning. De nye ordningene i privat sektor er nettoordninger.

Telling av publiseringer:

– For mye ære til medforfattere

Førsteforfattere må få sin rettmessige uttelling, mener professor Nils T. Hagen ved Høgskolen i Bodø.

– Dagens bibliometriske system gir ikke full uttelling for førsteforfatterne. Dette rammer også institusjonene de tilhører, siden forskningsbevilgninger i økende grad er basert på antallet publiseringer, sier Hagen. Professoren ved Fakultet for biovitenskap og akvakultur, Høgskolen i Bodø har laget et nytt tellesystem, som gir ære til dem som æres bør.

Æres dem som æres bør

I en rekke fagdisipliner er det førsteforfatteren som har lagt ned mest arbeid med artikkelen. Når denne arbeidsinnsatsen ikke reflekteres i systemet for merittering, svekkes kvaliteten i forskningen, mener Hagen.

Dagens system legger forholdene til rette for medforfattere som ikke nødvendigvis har anstrengt seg hardt for å bli inkludert på lista. Med Hagens system tilfaller æren de som fortjener den, mener han.

Et kobbelt medforfattere

Det er blitt vanlig at vitenskapelige artikler signeres av et kobbelt medforfattere. Således kan et *paper* ha 20, 30, i ekstreme tilfeller over 100, medforfattere på listen. I henhold til dagens system kan samtlige føre den vitenskapelige publiseringen opp på sin personlige CV, selv om det er førsteforfatteren som har gjort hoveddelen av arbeidet.

Det fins i dag to hovedprinsipper for hvordan medforfatterskapet telles for den enkelte. 1) Hver forfattersignatur kan telle som én vitenskapelig publisering. Dersom en artikkel har 20 medforfattere, kan hver og en føre artikkelen opp på sin merittliste. 2) Publiseringen av artikkelen teller som 1, og andelen fordeles likelig mellom de som har signert. I begge tilfeller gjøres ingen forskjell mellom forfatterne. Dette ønsker professor Hagen å gjøre noe med.

Største kakestykket til førsteforfatter

Hagen benytter seg av en formel som gjør at førsteforfatteren får det største «kakestykket». Deretter reduseres kakestykkene slik at medforfatter nr. 3 får et mindre stykke enn nummer 2, nummer 4 mindre enn nummer 3, og så videre.

Hagens formel fungerer slik: Forfatterandelen er en brøk. Telleren er $1/i$, hvor i er forfatterens nummer i rekka. Nevneren er det som innen matematikken kalles en «harmonisk rekke»: $1+(1/2)+(1/3)+(1/4)+\dots+(1/N)$. Brøken er

FOTO: TRULS MOUM

Nils T. Hagen mener han har laget et mer rettferdig system for å telle publiseringer.

slik konstruert at telleren blir mindre og nevneren større jo lenger ut i køen medforfatteren befinner seg. Regnestykket har fordelen at det fordeler æren forholdsvis rettferdig, og samtidig er enkelt å bruke, mener Hagen.

Hagen har selv testet ut metoden sin ved eget fakultet. Han kom fram til at fakultetet har en overvekt av primærforfattere som ikke fikk full uttelling ved lik fordeling av forfatterandeler.

– Kan ha noe for seg

Spesialrådgiver Gunnar Sivertsen i Nifu Step sier i en kommentar at Hagens metode kan ha noe for seg for tidsskrifter hvor forfatterrekkefølgen spiller en rolle.

– Men det fins fag hvor forfattere står i alfabetisk rekkefølge, for eksempel innen samfunnsfag. Hagens metode krever at vi kan skille mellom fag eller tidsskrifter. Dette er i og for seg en interessant tanke som er verd å ta med seg videre, sier Sivertsen.

Hagen presenterer metoden sin her:

<http://www.plosone.org>

(Søk på Hagen i søkefeltet.)

AV TORE OKSHOLEN

– Flere faste stillinger

Instituttsektoren oppretter faste stillinger. Universiteter og høyskoler bør gjøre det samme, mener lederen av Kif-komiteen, Gerd Bjørhovde.

En av de største likestillingsutfordringene i universitets- og høyskolesektoren er å rekruttere og beholde kvinner i forskerstillinger. Faste stillinger er et av de viktigste tiltakene for å oppnå dette, mener Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning (Kif-komiteen).

– Vi trenger å ta et tak for å få kvinner til å bli og til å satse på en forskerkarriere. For å oppnå dette må sektoren utlyse flere faste stillinger, sa Gerd Bjørhovde, Kif-komiteens leder. Hun var blant arrangørene av årets nettverksmøte for likestillingsarbeidere i forskningssektoren som gikk av stabelen i Tromsø 19.-20. januar.

Usikkerheten tar på

– Aasland sier at det er opp til hver enkelt institusjon å opprette flere faste stillinger. Men disse har en presset hverdag og trang økonomi. Likevel: Vi ser at instituttsektoren bruker faste stillinger uten å se det som farlig. Hvorfor kan ikke universitetene og høyskolene gjøre det samme, undret Bjørhovde, som også er professor ved Universitetet i Tromsø.

Instituttsektoren klarer det universiteter og høyskoler ikke lykkes med: å opprette faste forskerstillinger, tross kortsiktige forskningsmidler, mener Bjørhovde.

– Det er bekymringsfullt at mange går av med pensjon ved universiteter og høyskoler uten at det lyses ut like mange nye stillinger. De som står klare til å overta, uttrykker at det er slitsomt å gå i åreis i usikkerhet rundt egen jobb, sa hun til Forskerforum i forkant av nettverksmøtet.

– Jeg mener vi har noe å lære av hvordan instituttsektoren organiserer seg.

– Mangler likestillingsstrategi

Men Bjørhovde har ikke bare ros å komme med til instituttsektoren. Bortsett fra å lykkes med flere faste stillinger står det ikke bra til med likestillingsarbeidet, ifølge Kif-komiteen.

– Mange kvinner er ansatt i instituttsektoren, men de fleste instituttene har ikke en egen likestillingsstrategi. Norges forskningsråd har ansvaret for styringsdialogen med denne sektoren, og de bør etter vår mening bli mer aktive på dette området, sa Bjørhovde under møtet.

– Der har Kunnskapsdepartementet blitt mer aktivt overfor universitetene og høyskolene de siste årene, påpekte hun.

– Må følge loven

Instituttsektoren er stor, og har mange ulike institusjonstyper. Kif-komiteen er nå i gang

FOTO: ELIN HAVELIN REKDAL

Kif-komiteens leder, professor Gerd Bjørhovde, mener universiteter og høyskoler kan lære av hvordan instituttsektoren organiserer seg.

med å få mer oversikt over likestillingsarbeidet her, fortalte Bjørhovde.

– Instituttene gjør mye bra, som å jobbe i team med prosjekter. Det kan virke positivt for rekrutteringen av kvinner. Men det er likevel slik at alle virksomheter etter loven skal ha en egen likestillingsplan og rapportere om dette. Vi vil observere sektoren tett framover, blant annet ved å arrangere en konferanse til høsten med dette som tema, opplyste Bjørhovde. I tillegg skal Kif-komiteen utlyse et utredningsprosjekt som skal undersøke hvordan kvinner opplever sine akademiske karriereløp med spesielt fokus på instituttsektoren.

– Instituttsektoren har også andre utfordringer. Hvor mange kvinner er det blant lederne? Det er ikke mange. Sektoren har i tillegg en mindre gjennomsliktig lederstruktur. Det er derfor noen barrierer der når det gjelder likestillingsproblematikken, påpekte Bjørhovde.

– Høyskolene må komme etter Bjørhovde understreket at det er forskjeller mellom universitetene og høyskolene når det gjelder hvor langt man er kommet i likestillingsarbeidet.

– Universitetene er nå bra på aktiviteter som skal fremme likestilling. Når det gjelder høyskolene, er det store forskjeller mellom institusjonene. Spesielt har noen av de små høyskolene store problemer med å sette av ressurser. Men man har faktisk en lovpålagt plikt som offentlig institusjon til å lage planer for og rapportere om arbeidet med likestilling, sa hun.

Det var tydelig på nettverksmøtet at mange høyskoler så vidt har kommet i gang med mer konkrete tiltak for likestilling, som å ansette egne likestillingsrådgivere.

– På universitetene oppleves nok likestilling som viktigere, fordi man har et større rekrutteringsbehov til forskning her. Da må man gjøre

alt for å tiltrekke seg de største talentene og må tenke bredt, blant annet når det gjelder kjønn, sa Bjørhovde. Hun la også vekt på å få opp antallet kvinnelige professorer.

– Det er ikke nok med postdoktorstillinger til å klare dette. Vi har utfordret både Kunnskapsdepartementet og NFR til å ta initiativ til å opprette for eksempel et kvalifiseringsprogram til professor, en treårig tenure-track. Det gjøres i andre europeiske land. Da er den enkelte forpliktet til å øke sin kompetanse. Har du den på plass og søker etter endt periode, så får du en professorstilling, uavhengig av om du kommer fra en førsteamanuensis- eller en postdoktorstilling, sa Bjørhovde.

Likestilling er lederansvar

Et hovedtema for nettverksmøtet var omorganisering og kulturbbygging. Hva skjer med likestillingsarbeidet i store omorganiseringprosesser som ved universitetene i Agder, Stavanger og Tromsø?

– Vi vil at det skal skapes gode arbeidskulturer. Det gjør det mer attraktivt å være i bransjen, uttalte Bjørhovde.

Gode arbeidskulturer innebærer også at likestilling blir ivaretatt, var en av hovedkonklusjonene på møtet. Dette er i første omgang et lederansvar. Likestilling er umulig å oppnå før ledelsen tar grep for å integrere likestillingsstrategier i hele organisasjonen, mente flere av deltakerne.

– Universitetet i Tromsø (UiT) følger spesielt opp dette på ledernivå nå i det første året etter fusjonen, og vi vil ta det opp med den enkelte enhet dersom likestillingsarbeidet ikke følges opp, sa prorektor ved UiT, Britt Vigdis Ekeli. Hun hadde imidlertid ikke noen konkrete forslag til hvordan likestilling burde bli ivaretatt i en fusjonsprosess.

– Vil unngå forgubbing

Høgskolen i Gjøvik er blant dem som har tatt konsekvensen av at ledelsen har et særlig ansvar for likestilling. De hadde sendt personaldirektør Jan Kåre Testad til nettverksmøtet. Han fortalte om en rekke tiltak høgskolen har innført for å bedre kjønnsbalansen.

– Hos oss er vi ikke redde for å ansette kvinnelige stipendiater, uansett om de er gravide eller ikke. Vi må unngå forgubbing, og da må vi se på andre metoder enn seniorpolitikk. Livsfasepolitikk handler også om tilrettelegging for yngre ansatte, sa han.

Det blir da også viktig å få nyansatte til å trives i jobben fra dag én, så de blir værende, understreket han.

– Vi innser at vårt mottak av nytilsatte har vært for dårlig. Nå har vi bestemt at de nye i starten skal følges av en leder som skal delta i undervisning, være støttespiller og innkalle til medarbeidersamtaler i løpet av prøveperioden. Vi har en kvitteringsbok hvor alle må kvittere på at de har vært gjennom disse punktene, opplyste han.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Likestilling i akademien:

Gir penger til kvinnettverk

– Mange kvinner savner egne nettverk, sier seniorrådgiver i Kif-komiteen, Linda Rustad.

Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning (Kif-komiteen) har besluttet å tildele midler til nettverk for kvinnelige forskere.

– Vi ønsker å støtte med midler til allerede etablerte nettverk eller til de som vil starte opp nye nettverk for kvinnelige forskere, sier seniorrådgiver Linda Rustad i Kif-komiteen. Tiltaket er en del av strategien for å beholde og rekruttere kvinner til forskning.

– Kan gi økte bevilgninger

– Ofte er eksisterende nettverk ildsjelbaserte, og det å ta slike initiativ kommer på toppen av mange andre viktige oppgaver en forsker har. Ved å utlyse midler håper vi å stimulere og å gjøre arbeidet enklere. Men det er også viktig å stimulere institusjonen til å støtte et slikt tiltak. Da vil dette kunne inngå som en del av institusjonens likestillingsstrategi, sier Rustad.

Søknader der også institusjonen stiller med penger til opprettelsen av nettverk, vil bli prioritert, opplyser Kif-komiteen.

Rustad påpeker at institusjonene dessuten kan oppnå en pengegevinst hvis de starter kvinnettverk. Dette fordi nettverk vil kunne gi uttelling i form av publiseringspoeng.

– Det er klart at slike samlinger av kvinnelige forskere vil kunne føre til økt publisering, sier hun.

– Synliggjør kompetanse

Forskerforbundet er positiv til tiltaket.

– Dette kan være en måte å synliggjøre kvinners kompetanse på, sier juridisk rådgiver med ansvar for likestilling, Mariann Helen Olsen. Hun bekrefter at mange kvinner, særlig i begynnelsen i karrieren, savner et forskernetttverk.

– Hvis dette i tillegg vil gi uttelling publiseringsmessig, og at det også arbeidsmiljømessig vil gi effekt, kan vi jo ikke være negative til tiltaket, sier Olsen.

– Europa ligger foran

Ideen om kvinnettverk kommer fra European Plattform for Women Scientists, en møteplass for kvinnelige forskere i hele Europa.

– Norge har ligget litt etter når det gjelder nettverk for kvinner. I Europa ser vi at slike nettverk virker konstruktivt når det gjelder å beholde og rekruttere kvinner i akademien. I undersøkelser om arbeidsmiljø er det flere kvinnelige enn mannlige forskere som svarer at de mistrives på

FOTO: MARTE ERICSSON RYSTE

– Nettverk for kvinnelige forskere er eksempel på tiltak som nytter, sier Linda Rustad i Kif-komiteen.

jobben. Egne kvinnettverk kan bøte på dette, mener Rustad.

Tiltaket vil i første omgang gjelde stipendiatnivå og oppover, men i særlig mannsdominerte fag kan også masterstudenter inkluderes.

– Vi opplever at spesielt kvinner i mannsdominerte fag etterspør nettverk av denne typen, sier Rustad.

– Stigmatiserende eller ikke?

Mariann Helen Olsen mener kvinner ikke bør være redde for å gå inn i rene kvinnettverk av frykt for at det virker stigmatiserende eller at det blir oppfattet som mindre faglig viktig.

– Jeg mener at det ikke skulle være mer stigmatiserende med rene kvinnettverk enn nettverk der begge kjønn er representert. At slike nettverk skulle være mindre faglige enn andre, har jeg vanskelig for å se, sier Olsen.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Kvinnenettverk

- 500 000 kroner skal fordeles.
- Hver søknad kan få inntil kr 50 000.
- Søknadsfrist er 1. mars.
- Les mer på kvinneriforskning.no.

Digernes fortsatt NTNU-reaktor

■ Styret ved NTNU har besluttet å tilsette Torbjørn Digernes (bildet) som rektor for en ny åremålsperiode. Den starter formelt 1. august og varer i fire år.

Dette blir Digernes' andre periode. Han fikk stillingen i konkurranse med professor Leiv K. Sydnes fra Universitetet i Bergen. NTNU er det eneste norske universitet som praktiserer ordningen med rektor ansatt på åremål og ekstern styreleder. I sin

neste periode vil Digernes særlig være opptatt av kulturbygging, faglig ledelse og medvirkning. Han ønsker også at universitetet skal arbeide mot større internasjonal synlighet. Digernes forteller mer om jobben som rektor på bloggen: www.ntnu.no/rektors-side.

Nytt Nokut-styre

■ Kunnskapsdepartementet oppnevnte i januar høgskolelektor Per Tore Granrusten, student Sine Halvorsen og seniorrådgiver Wenche Froestad fra Nokut som nye styremedlemmer. Styreleder Petter Aaslestad blir sittende i likhet med direktør Per Arne Syrrist, som fortsetter som representant fra næringslivet. I tillegg består styret av professor Inger Johanne Pettersen, professor Hanne Foss Hansen og fagsjef Gunnar Visnes.

Besøksrekord ved Tromsø Museum

■ Over 50 000 besøkte Tromsø Museum – Universitetsmuseet i 2008. Dette er ny, solid rekord, melder Universitetet i Tromsø. Fra 2007 til 2008 økte antallet besøkende med 43 prosent.

Vel 35 000 besøkte Tromsø Museum (TMU) i 2007, mens besøkstallet altså gikk kraftig opp i 2008.

– Samfunnets behov for kunnskap og kulturopplevelser er økende, og jeg tror folk

oppfatter TMU som et sted der de kan få oppfylt dette behovet. Dessuten har vi klart å fortelle publikum hva vi kan by på, sier museumsdirektør Marit Anne Hauan til uit.no.

Milliongåve til sivilingeniørutdanning

■ Forretningsmannen Trond Mohn gjev 13 millionar kroner til å etablere sivilingeniørutdanning ved Høgskulen i Bergen.

Høgskulen opplyser at en dermed kan arbeide for å tilby ei slik utdanning i løpet av få år. Gåva skal finansiere to professorat og to stipendiatar i ein fem-årsperiode.

Mohn har gjeve store summer til forskning før, blant anna 250 millionar til Universitetet i Bergen i 2005.

Lausunge-aksjonen avsluttet

■ Lausunge-aksjonen ble avsluttet rett før jul. Aksjonen tok utgangspunkt i den høye andelen midlertidige stillinger i akademia, og oppropet om en helhetlig rekrutteringspolitikk samlet 3000 underskrifter. Disse ble overrakt Stortinget og regjeringen sammen med aksjonens egen «grasrotmelding» – et innspill til den kommende forskningsmeldingen.

– Vi håper at regjeringen vil lytte til vårt krav om at det må legges frem en plan for å halvere antall midlertidig ansatte forskere i løpet av neste stortingsperiode, sier talspersonene for aksjonen, Ragnhild Hutchison og Jon Iddeng.

Les mer om Lausunge-aksjonen på side 12–17.

UiT-reaktorat med egen blogg

■ Rektoratet ved Universitetet i Tromsø (UiT) har startet egen blogg. Undertittelen for den nye informasjonskanalen er: «Refleksjoner, innspill og orienteringer fra UiTs rektorat Jarle Aarbakke, Britt-Vigdis Ekeli og Curt Rice». Så langt har Curt Rice omtalt tilsettingsprosessen for nye dekaner og hvilke kvalifikasjoner en dekan trenger. Rektor Jarle Aarbakke har fortalt om den første arbeidsuken ved det nye universitetet – som er fusjonert med Høgskolen i Tromsø.

Blogger er å finne på hjemmesidene til UiT.

Meir FoU i 2007

■ Utgiftene til forskning og utvikling (FoU) auka til 1,65 prosent av BNP i 2007. Det viser ferske tal frå Nifu Step, som kvart år utarbeider ein nasjonal FoU-statistikk. I 2005 og 2006 låg den tilsvarende prosentdelen på 1,52. Offentleg finansierte FoU utgjorde 0,73 prosent i 2007, medan næringslivet, andre kjelder og utlandet stod for 0,92 prosent. Det er like fullt langt opp til den ståande politiske målsetnaden om at 3 prosent av BNP skal gå til forskning og utvikling.

Statistisk sentralbyrå (SSB) rapporterer om høg FoU-vekst i næringslivet samanlikna med andre land. Ser ein på 2007 samanlikna med 2006, er auken på 11 prosent målt i faste prisar. Denne oppgangen er klart høgare enn i EU og dei andre nordiske landa, melder SSB.

1,2 mill. til Oslofjordalliansen

■ Kunnskapsdepartementet (KD) gir 1,2 millioner kroner til Oslofjordalliansen. Pengene går nærmere bestemt til teknologisamarbeidet innen utdanning rundt Oslofjorden.

– Dette er et signal om at jeg aktivt vil støtte opp om slike prosesser. Frivillig samarbeid mellom høyere institusjoner er en utvikling jeg gjerne ser mer av, sa statsråd Tora Aasland da hun kunngjorde tilskuddet under KDs «Kontaktkonferanse for universiteter og høyskoler» i Oslo 20. januar. Universitetet for miljø- og biovitenskap deltar i Oslofjordalliansen sammen med Høgskolen i Buskerud, Høgskolen i Vestfold og Høgskolen i Østfold.

– Legg ned Forskningsrådet

■ Den løpende debatten om norsk forskning ble i år innledet av en krass kronikk i Aftenposten med ovenstående tittel. Erling Moxnes innledet slik: «Norges forskningsråd er dyrt i drift og gjør mer ugagn enn nytte. Forskningsmeldingen må vurdere alternativer til dagens system.» Moxnes, professor i systemdynamikk ved Universitetet i Bergen, hevdet at søknadsprosessene tvinger forskerne vekk fra det de kan best: «Når utlysningstekstene er klare, må søkerne forkaste sine beste ideer og vri på sine nest beste ideer for å tilpasse seg utlysningstekstene. De må gi opp kontinuitet, gi opp etablert forskningssamarbeid, etablere nye allianser uten forsikring om at prosjekter blir noe av, og de må passe på å flette inn siste sesongs moteord, gjerne med hjelp av profesjonelle søknadsskrivere.»

Direktør Arvid Hallén imøtegikk kritikken, men ønsket en debatt om Forskningsrådets arbeidsmetoder velkommen.

Nytt forskningstidsskrift

■ Tidsskriftet Fontene forskning ble lansert rett før jul, melder nettstedet frifagbevegelse.no. Fontene forskning er et nytt norsk fagtidsskrift for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsarbeidere. Tidsskriftet skal komme ut to ganger i året som spesialnummer av Fontene, medlemsbladet til LO-forbundet Fellesorganisasjonen (FO).

– Det er behov for en ny norskspråklig kanal for publisering av artikler på våre fagområder, og tidsskriftet vil fylle et hull i floraen av norske tidsskrifter etter at Nordisk sosialt arbeid dessverre har måttet innstille, sier fagredaktør Sissel Seim i Fontene ifølge frifagbevegelse.no.

ser, og ikke minst når det gjelder implementering av tiltakene i sin handlingsplan. Leder Gerd Bjørhovde i Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning (Kif-komiteen) kunne ha tenkt seg flere kandidater til prisene. Bare sju søkte for 2008, mot ni året før. – Det at ingen av de statlige høyskolene søkte, beklager vi. Vi har bedt departementet følge dette opp, sier Bjørhovde (bildet). Kif-komiteen innstiller til prisen på oppdrag fra KD.

Likestillingspris til NHH og UiB

■ Kunnskapsdepartementet (KD) har gitt likestillingsprisen for 2008 til Norges Handelshøyskole (NHH) og Universitetet i Bergen (UiB). De to institusjonene deler prisen på to millioner kroner. Ifølge KD får NHH prisen for å ha tatt likestillingsarbeidet svært seriøst og på kort tid utarbeidet ambisiøse og realistiske måltall. UiB fremheves både når det gjelder tiltak og ressur-

Foreslår 150 mill. til fri forskning

■ Forskningsrådet foreslår å øke bevilgningene til fri prosjektstøtte, såkalt Fripro, med 150 millioner kroner i statsbudsjettet for 2010. Forskningsrådet ønsker altså en styrket prioritering av midler til fri, grunnleggende forskning – uavhengig av tematiske satsningsområder.

– Uten kvalitet i den grunnleggende forskningen kan vi heller ikke få anvendt forskning av ypperste klasse. Derfor ønsker Forskningsrådet å videreutvikle Fripro som virkemiddel, sier divisjonsdirektør Anders Hanneborg i Divisjon for vitenskap i Forskningsrådet.

Den røde toppluen fikk en ny politisk betydning i fjor høst, som symbol for «Lausungeaksjonen».

Aktivism fra sak til sak

Partipolitikken blomstrer ikke blant akademikere. Derimot engasjeres noen når det er enkeltsaker de brenner for. – Mange snakker om politikk, men få ytrer seg offentlig, sier forsker og aktivist Ragnhild Hutchison.

TEKST: ELLEN MARIE ANDERSEN,
JOHANNE LANDSVERK OG ELIN H. REKDAL

Det å forholde seg taus og «nøytral» er også politikk.

ÅNDE SOMBY, førsteamanuensis ved Det juridiske fakultet ved UiT

Kanskje denne e-posten dukket opp i innboksen din i oktober i fjor?:

Vi håper du vil støtte oss i vårt arbeid for å gjøre noe med situasjonen, ved å undertegne følgende opprop: «Regjeringen må utforme en helhetlig rekrutteringspolitikk, inkludert midler til flere faste vitenskapelige stillinger. Dette må gjøres nå, og i samråd med Universitets- og høyskolesektoren, Forskningsrådet og fagforeningene.»

Underskriftskampanjen førte til en strøm av støtteerklæringer fra ansatte ved universitet, høyskoler og forskningsinstitutt. Etter to uker hadde 3000 støttet aksjonen «Lausungene 2008», en protest mot regjeringens manglende satsing på rekruttering av forskere til faste vitenskapelige stillinger.

– Jeg har et stort politisk engasjement, men ikke partipolitisk. Min drivkraft er troen på at det nytter, sier Ragnhild Hutchison, en av aktivistene bak Lausungene. Hun er NFR-stipendiat

i økonomisk historie ved European University Institute. Det meste av tiden i fjor høst brukte hun til å jobbe med aksjonen.

Fra parti til sak

Politisk aktivitet blant akademikere synes ikke særlig utbredt, i alle fall ikke når det kommer til partipolitikk. Selv om akademikere aldri kan sies å ha vært spesielt politisk engasjerte, var de mer partipolitisk involverte før, ifølge Sigurd Allern. Han er professor ved Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo (UiO).

– På 1970-tallet var den store politiske aktiviteten ved universitetene knyttet til partiene, mens aktiviteten nå skjer på kryss og tvers av partier og fra sak til sak, sier Allern.

Sporadiske politiske markeringer, demonstrasjoner og e-post-aksjoner, som man for eksempel har sett i forbindelse med Israels krigføring og bombing i Gaza, engasjerer forskerne.

– Engasjementet viser at mange føler behov for å uttrykke seg og vise solidaritet, og det er flott, sier Allern.

Demonstrasjon for heltestykke

Hutchison innser at det er lett for akademikere å støtte en aksjon som protesterer mot manglende satsing på rekruttering av unge forskere, som var tilfellet med Lausungene.

– Fordelen med akademikere er at de tenker seg om før de tar stilling i en sak. Så når de først skriver under på noe, har de bestemt seg. Men det skal en del til før professorer går ut og mener noe, sier Hutchison.

Da legen Mads Gilbert sendte tekstmeldingen «Gjør noe!» fra sykehuset i Gaza, gjennomførte Ånde Somby, førsteamanuensis ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Tromsø (UiT), en spontan demonstrasjon i Tromsø sentrum.

– Vi har da én her som alltid går i demonstrasjonstog, var svaret da vi lurte på om det er stor politisk aktivitet ved UiT for tiden. Og nettopp Somby er kjent for sitt sterke samfunnsengasjement i Tromsø. Tilgriset av noe som skulle se ut som blod holdt han en forestilling der han hyllet Gilbert, som bor og arbeider i Tromsø.

– Det er få ting som ligner mer på et heltestykke enn det Gilbert har stått for, sier Somby, som altså aksjonerte etter å ha mottatt tekstmeldingen med to oppfordrende ord. Men det er ikke alle som er like begeistret for denne type aksjoner.

– Fører ikke fram

Kultur- og debattredaktør i Aftenposten Knut Olav Åmås, mener at opprop og e-post-aksjoner

– Fordelen med akademikere er at de tenker seg om før de tar stilling i en sak, sier Ragnhild Hutchison. (Foto: Erik Norrud)

– Vi får daglig e-post fra en kollega i Gaza om forholdene der. Da blir vi selvsagt engasjerte. Men det er ikke nødvendigvis et politisk, men et personlig engasjement, sier Fafo-forsker Guri Tyldum. Hun skiller mellom rollene som forsker og samfunnsborger. (Foto: Erik Norrud)

ofte blir «billige» og uforpliktende.

– Det koster ingenting å skrive under på opprop eller sende oppfordringer videre. Derfor fører det heller ikke til noe. Politikk er vanskeligere enn som så, mener Åmås.

Det er ikke mange akademikere som opplever å bli nedlesset av e-post med politiske budskap. Samtlige forskere vi har vært i kontakt med synes ikke det er et problem at de får e-post, tekstmelding eller melding på Facebook om ulike politiske aksjoner, så lenge det ikke blir for mye.

Professor Monica Martinussen, leder i lokalaget i Forskerforbundet ved UiT, har opplevd å få kun én e-post som oppfordrer til protest mot Israels krigføring, mens fra Lausungene fikk hun ingen. Hun tror det lave antallet skyldes at universitetet har en streng politikk på hva som slipper gjennom av slik felles e-post. Men Hutchison synes at det er uheldig dersom det blir for mye e-post om forskjellige gode saker samtidig.

– Slike aksjonsformer må ikke misbrukes. En skal ikke plage folk, mener stipendiaten.

Også Sigurd Allern understreker at aksjonsformer som e-post og tekstmeldinger må brukes med kløkt og en viss omtanke. Selv har han kun fått én masseutsendt sms i forbindelse med kri-

gen i Midt-Østen. Fra Lausungene har han ikke mottatt e-post, men han støtter aksjonsformen og kravet deres. Om han hadde mottatt en tekstmelding eller e-post som oppfordret til å støtte Israels krigføring, hadde han ikke likt budskapet.

– Men det er en legitim ytring, som alle andre ytringer, understreker han.

– Lillebror ser deg

Ånde Somby ser positivt på spontane aksjonsformer, der et budskap spres raskt med e-post og sms.

– George Orwell snakket om at «Storebror ser deg», men nå har vi fått et samfunn der også «Lillebror ser deg». Tekstmeldingen fra Gilbert ble sendt til tusenvis av «små» brødre, og jeg sendte den til mine 1700 venner på Facebook. Det ga meg tilbakemeldinger fra hele ver-

den, noe som gir ny optimisme for teknologien, mener Somby.

Hans ønske er at alle akademikere må bli mer samfunnsengasjerte.

– Det å ta stilling til samfunnsspørsmål er en del av samfunnsansvaret vårt. Som forskere har vi både systemoversikt, historisk innsikt og kulturinnsikt, og jeg mener vi har plikt til å dele kunnskapen med samfunnet rundt oss, sier Somby.

Han får støtte av Ragnhild Hutchison, som mener at forskere har en plikt til å delta i samfunnsdebatten.

– Selv om forskere har en måte å tenke analytisk på som kan gi viktige bidrag til samfunnsproblemer, kvier mange seg for å delta. De synes det tar for mye tid, og at det er forstyrrende for forskningen. Personlig synes jeg at forskere burde bli oppmuntret til å delta aktivt

Vi har da én her som alltid går i demonstrasjonstog.

ANSATT, Universitetet i Tromsø

4–5000 ansatte ved universitet, høyskoler og forskningsinstitutt fikk e-post fra Ragnhild Hutchison og «Lausungene 2008». Her med et jakkemerke fra aksjonen. (Foto: Erik Norrud).

i debatten, for eksempel kunne de fått uttelling for samfunnsengasjementet sitt ved ansettelse, sier hun.

– Sterkt imot et politisk budskap

Ved Norges Handelshøyskole (NHH) i Bergen diskuteres finanskrisen fremfor politikk, ifølge Kenneth Fjell. Førsteamanuensen ved Institutt for regnskap, revisjon og rettsvitenskap, kjenner ikke til noen politisk aktivitet ved høyskolen. Derimot er en del aktive når det gjelder å skrive faglige kronikker.

Under bombingene av Gaza, ble to institusjoner som samarbeider med Høgskolen i Vestfold rammet. Høgskolen sendte en protest til den israelske ambassaden. Fjell ser ikke for seg at en slik protest kunne kommet fra NHH.

– Jeg ville vært sterkt imot at vi som høyskole

skulle gå ut for å profilere ett bestemt politisk budskap, særlig dersom det ikke dreier seg om fagene våre, sier Fjell.

Ånde Somby peker på at akademikere i dag er en altfor taus del av befolkningen.

– Mange sier at de gjennom forskningen gjør mye politisk arbeid. Det kan kanskje være sant for noen, men jeg nekker å tro at det kan være sant for alle. Det å forholde seg taus og «nøytral», er også politikk, sier Somby, som har tatt et valg om å engasjere seg fra sak til sak og ikke har flagget et bestemt politisk standpunkt.

Periodebestemt konsensus

Forskere kan ofte oppleve å få negative reaksjoner på sitt engasjement i den politiske debatten. Er det bare visse politiske standpunkt som er godkjent i academia? Sigurd Allern mener at det

innenfor bestemte perioder ofte etablerer seg en dominerende konsensus i academia om etablerte tankemåter, særlig i samfunnsvitenskapen.

– De som har helt andre oppfatninger kan noen ganger oppleve sitt syn på områder av faget som marginalisert, sier Allern, som selv fikk reaksjoner fra redaktører i Akersgata da han som tidligere leder for AKP (ml) søkte professorstilling ved UiO. Overfor offentligheten bør en professor først og fremst vært forpliktet til å stimulere og engasjere seg i debatt som er relevant for sitt eget fagområde, mener medieviteren.

– Uavhengig av posisjon og titler, har vi som intellektuelle dessuten den samme moralske forpliktelsen som andre til å engasjere oss mot sosial urettferdighet og undertrykking. Engasjementet for Gazas befolkning er jo her et positivt eksempel, sier Allern.

Da Ånde Somby får spørsmål om han har høstet negative reaksjoner på engasjementet sitt, får vi følgende svar:

– Dersom en ikke har maktet å irritere noen i samfunnsdebatten, har en ikke greid å fylle rollen.

For travelt for politikk

Travelhet preger ofte hverdagen til akademikere, og flere sier de ikke har tid til å engasjere seg og diskutere utenomfaglige ting. Professor Monica Martinussen ser at den politiske aktiviteten ved

Jeg ville vært sterkt imot at vi som høyskole skulle gå ut for å profilere ett bestemt politisk budskap.

KENNETH FJELL, førsteamanuensis ved Norges Handelshøyskole

Dersom en ikke har maktet å irritere noen i samfunnsdebatten, har en ikke greid å fylle rollen.

ÅNDE SOMBY, førsteamanuensis ved Det juridiske fakultet ved UiT

UiT varierer. Personlig kunne hun ønsket seg et sterkere engasjement fra medlemmene, men innser at arbeidsbelastningen er blitt større.

– Folk jobber så mye at de må gjøre en beinhard prioritering. Tøffe krav til publisering gjør at folk ikke har tid til andre ting, sier Martinussen.

Også professor Gunnar Hartvigsen, prodekan ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, UiT, mener at akademikere ikke lenger har anledning til å bruke tid til spontane diskusjoner om andre ting enn fag på grunn av at den faglige aktiviteten har økt.

– Faren er at anledningen for å utvikle nye tanker og ideer fritt er redusert, sier Hartvigsen.

Han fornektet ikke forskernes samfunnsansvar, men synes ikke det er opplagt hva formidling, som omtales i Universitetsloven, konkret innebærer for den enkelte.

Sigurd Allern er ikke i tvil om at det er rom for samfunnsengasjement for dem som vil, selv om forskerne har et større arbeidspress og mange opplever et rotterace uten like når det gjelder produksjon av artikler. Han ser at det først og fremst er de unge akademikere som engasjerer seg politisk.

– Unge velger bort formidling
– Også på 1970-tallet, som i dag, var det først og fremst studenter og stipendiater ved universitetene som var politisk engasjerte, sier Allern. Hans inntrykk er at etablerte professorer som engasjerte seg den gangen, var blant unntakene.

– De unge har mindre bindinger til økonomi og posisjoner. Men også en del eldre politikere blir frifanter når de slutter, som for eksempel Kåre Willoch. Dette kan også skje med akademikere, når de ikke lenger trenger å ta så mange hensyn, sier Allern.

Knut Olav Åmås er av en annen oppfatning. Gjennom tidligere stillinger, som blant annet forlagsredaktør i Universitetsforlaget og redaktør i Samtiden, har han registrert at det ikke er veldig ofte en akademiker går utenfor faget sitt og skriver politisk, og at de unge er spesielt tilbakeholdne.

– Modne akademikere som har kommet langt i karrieren er de mest markerte i sitt engasjement. Det slår meg at mange av de unge talentene i universitets- og høgskolesektoren er veldig fokusert på karrieren sin. De velger ikke bare bort samfunnsengasjement, men også

enhver formidlingsvirksomhet og deltakelse i media, sier Åmås.

Skiller mellom roller

Forsker Guri Tyldum i den samfunnsvitenskapelige forskningsstiftelsen Fafo, er opptatt av å holde rollene som samfunnsborger og forsker fra hverandre, selv om det kan være vanskelig.

– Et eksempel dukket nylig opp under diskusjonen om kriminalisering av horekunder der vi opplevde et rush av pågang fra media. Vi ønsket å delta i debatten og prøve å holde oss til det faglige, men likevel ble vi brukt som politiske aktører, sier Tyldum.

Hun mener at det ikke er et stort press om å engasjere seg og at det ikke er plagsomt mye aktivismestoff som dukker opp i innboksen.

– Men det er uansett greit å bli informert om hva som skjer, påpeker Tyldum. ■

Er akademikere for lite samfunnsengasjerte?

AGNES BOLSØ
Førsteamanuensis ved
Institutt for tverrfaglige
kulturstudier, NTNU

– Alle yrkesgrupper bør være samfunnsengasjerte. Men særlig samfunnsvitere og humanister har som oppgave å reflektere over det sosiale, og bør delta i offentlig debatt. Det krever kunnskap, mot og engasjement.

PETTER AASEN
Rektor ved Høgskolen
i Vestfold

– Det er et stort samfunnsengasjement både i høgskole- og instituttsektoren. Det er en lederutfordring å videreføre engasjementet samtidig som forskning og vitenskaplig publisering styrkes. Samfunnstilknytningen gir også gode oppvektsvilkår for forskerrekutter.

LARS FREDRIK H. SVENDSEN
Førsteamanuensis ved
Institutt for filosofi og
førstesemesterstudier,
Universitetet i Bergen

– Ja. Men de som forsker på tema med klarere samfunnsrelevans har større plikt til å delta. Ellers bør forskere engasjere seg slik alle andre gjør. Lar man være å ytre seg, har man i praksis samtykket.

Mads Gilbert oppfordret på sms fra Gaza om å gjøre noe. Ånde Somby ved UiT bidro med en joik for Gaza og gikk i tog i Tromsø sentrum. (Foto: Vidar Dons Lindrupsen)

USA

Ansatte kan fremme mangfold

■ Har de vitenskapelig ansatte noen innflytelse når det gjelder å fremme mangfold på universiteter og høyskoler? Helt klart, hvis man skal tro en ny bok om mangfold i akademia, *Doing Diversity in Higher Education* (Rutgers University Press). Gjennom undervisning og annen aktivitet får de vitenskapelig ansatte sett i praksis hvordan mangfold påvirker studenter i positiv retning, ikke minst fordi det utvider læringshorisonten. De ansatte kan også raskt plukke opp stemningen hvis det skulle være et problematisk samarbeidsklima mellom studentene – for eksempel på grunn av ulik etnisk bakgrunn, opplyser nettstedet insidehighered.com.

USA

Akademikere i teknologifronten

■ University of Maryland, Baltimore County, har begynt å rangere sine forelesere når det gjelder hvor dyktige de er til å integrere teknologi i undervisningen, skriver *The Chronicle of Higher Education*, en viktig kilde til amerikansk forskningsnytt. Omtrent alle høyere utdanningsinstitusjoner i USA har nå it-baserte læringsplattformer hvor studenter kan levere oppgaver og diskutere med medstudenter. Men University of Maryland er muligens det første som publiserer statistikk over hvordan disse systemene blir brukt. Forelesere som skårer høyt i denne statistikken, er ikke nødvendigvis bedre lærere, men de er gjerne bedre på teknologi. Ved at statistikken blir offentliggjort, bevisstgjøres også de som ikke gjør det så bra, mener John Fritz, ansvarlig for universitetets it-baserte læringsplattform. Når man vet hvem som er flinkest, kan andre lettere spørre dem om hjelp, og slik bli flinkere til å ta i bruk teknologien selv. Mange foretrekker heller det enn å gå på kurs, opplyser Fritz.

DANMARK

Innovasjonsmiljø trenger krisepakke

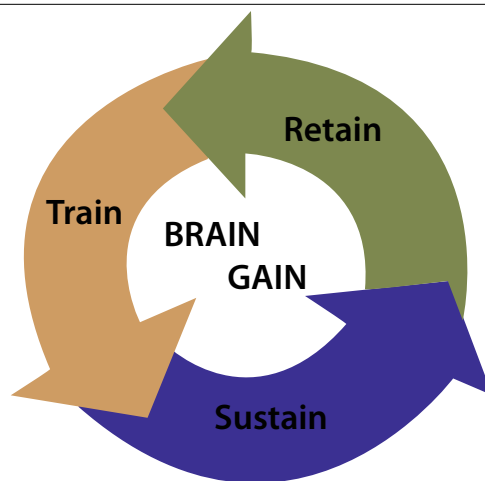
■ Danske innovasjonsmiljø har bruk for en hjelpepakke, uttaler lederen for den danske Forskerparkforeningen og direktør i innovasjonsmiljøet Østjysk Innovation, Lars Stigel, til nettstedet Altinget.dk. Det har allerede nå blitt vanskelig å skaffe private investorer, da disse har blitt rammet av finanskrisen. Stigel ber regjeringen om å trå til med en økonomisk krisepakke, samt endre loven som regulerer beløpsgrensene for private investeringer i innovasjon. Partiet Venstre støtter kravet og ønsker rask handling. Les mer på nettstedene til det danske Ministeriet for Videnskab, teknologi og udvikling, vt.u.dk.

RUSSLAND

Universitetene må reformeres

■ Rektor Yaroslav Kuzminov ved Moscow Higher School of Economics, ønsker en grunnleggende endring i landets system for høyere utdanning. Kuzminov uttaler at en ukontrollert vekst i institusjoner på universitetsnivå har skapt et kaos når det gjelder ulik standard på undervisning og kvalifikasjoner. Sammenslåing av universiteter og økte bevilgninger til dannelsen av egne forskningsuniversiteter burde stå på toppen av Kremles agenda, mener Kuzminov, ifølge *Universityworldnews.com*.

ZIMBABWE

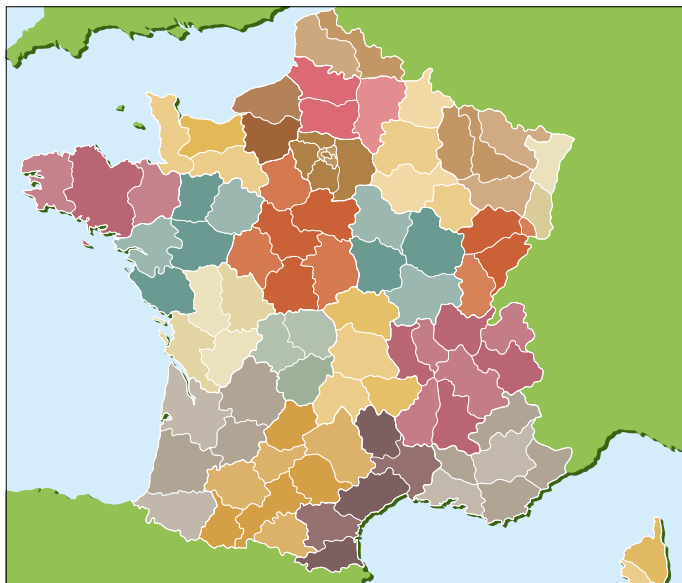
Problemer med å hindre hjerneflukt

■ Et prosjekt som skulle hjelpe til med å stanse hjerneflukt av akademikere i fem afrikanske land, har allerede støtt på problemer – i form av hjerneflukt. Prosjektet, som ble startet høsten 2008, sliter spesielt i Zimbabwe, opplyser *Universityworldnews.com*. Ved Chinhoyi University of Technology har forelesere i grid-databehandling, som ble hentet inn som en del av ordningen, forlatt institusjonen fordi det var for utrygt å bli værende. Det viser en rapport som universitetet har offentliggjort. *Reversing Brain Drain into Brain Gain for Africa* er et prosjekt drevet av Unesco, Hewlett-Packard og det nasjonale vitenskapssenteret i Frankrike, CNRS.

AUSTRALIA

Universiteter ber om penger

■ Finanskrisen slår inn også «down under», og den australske universitetssektoren ber nå regjeringen innstendig om å øke bevilgningene med om lag 20 prosent, skriver avisen The Australian. Sektoren mener den har fått altfor lite midler over en periode på ti år, og har derfor et etterslep blant annet på vedlikehold og infrastruktur. Gjennom å få økte bevilgninger kan institusjonene sette i gang prosjekter som vil få umiddelbar virkning for økonomien ellers i samfunnet. Økte bevilgninger vil også gi universitetene mulighet til å øke ressursene til undervisning, forskning og til å ta imot flere studenter, deriblant svakere stilte kandidater.

FRANKRIKE

Mer autonomi på vei

■ Den nye loven som skal gjøre vel en fjerdedel av Frankrikes om lag 80 universiteter mer autonome, trådte i kraft ved årsskiftet. Loven gir de autonome universitetene kontroll over egne budsjetter, rekruttering av ansatte, lønninger og andre områder som tidligere var statens ansvar. For å sikre en friksjonsfri overgang får hver institusjon en bevilgning på 250 000 euro for å kunne møte økte utgifter, skriver nettstedet Universityworldnews.com. Alle landets universiteter må gjennomgå reformen innen 2012, til tross for stadige protester fra ansatte og studenter. Disse frykter at den nye loven vil føre til privatisering av sektoren og at staten ikke lenger vil finansiere emner som ikke anses som kostnadseffektive.

STORBRITANNIA

Toppuniversiteter i pengetrøbbel

■ Nye metoder for å fordele offentlige bevilgninger til universitetene kan skape problemer for de største universitetene i Storbritannia. Det er metoden som kalles «Research assessment exercise» (RAE) som nå skaper bekymring. Hvert femte til sjuende år foretar myndighetene en RAE av alle forskere ved britiske universitet gjennom å måle forskningskvaliteten på arbeidene deres. Den siste målingen viste at det ikke nødvendigvis var de største universitetene som stod for den beste forskningen. Likevel er det disse universitetene som får mest penger. Men såkalt toppforskning fordeler seg jevnt utover sektoren og ble funnet ved 150 av de 159 lærestedene som deltok i undersøkelsen. Dersom myndighetene baserer utdelingen av midler på dette funnet, vil små institusjoner som produserer toppforskning bli vinnere sammenliknet med dagens system. Det er derfor duket for kamp mellom små og store universiteter når midlene skal omfordeles i mars, opplyser The Guardian.

EU

Ny forskningsråd giver

■ Lene Lange, dansk professor i bioteknologi, er utpekt til nestleder i den vitenskapelige gruppen som skal gi råd til EU-kommisjonen i spørsmål om EUs strategiske satsningsområder innen forskning på bioteknologi, mat, landbruk og fiskeri. Lange er også prodekan for forskning ved Aalborg Universitet. Hun ønsker at Europa skal skape viten som bidrar til utvikling av biologiske og bærekraftige løsninger på globale problemer som ernæring, fornybar energi og bedre utnyttelse av råvarer til dyrefôr. Det er også viktig at Europa blir like god som USA til å gjøre forretning av ny viten, mener hun. I tillegg vil hun jobbe for at ny viten raskt skal kunne skape løsninger på viktige problemer. – Det krever kvalitetsforskning både innenfor grunnforskning, strategisk og anvendt forskning, uttaler Lene Lange på aau.dk.

EU

Borgerne støtter forskning og utvikling

■ På grunn av finanskrisen har FoU-sektoren fryktet kutt i offentlige og private bidrag, skriver EurActive.com. Men en undersøkelse viser at europeere generelt er svært positive til satsning på vitenskap og forskning, særlig når det fører til bedre miljø, helse eller en bedre hverdag. Likevel er mange skeptiske til forskning innenfor genmanipulering, genmodifisert mat og forskning på utvikling av våpen.

IKKJE GJER SLIK SOM MOR DI GJORDE, FEKK DEN UNGE KØBENHAVNERJENTA OFTE HØYRE AV MOR SI.
DET VAR EIT RÅD HARRIET BJERRUM NIELSEN¹ TOK ALVORLEG.

EI FRI KVINNE

HARRIET BJERRUM NIELSEN I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL.
FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

– Mor mi var ei klassisk frustrert femtitalshusmor, med mange barn og ein mann som var mykje borte. Eg fekk feminisme inn med morsmjølka, seier professor Harriet Bjerrum Nielsen, leiar for Senter for tverrfagleg kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo. Framleis kan ho sende ein takksam tanke til femtitalets husmødrer.

– Dei dytta på min generasjon og sa: «Ikkje gjer som oss!» Innsatsen deira for feminismen er underkjend.

Sjølvsynest Bjerrum Nielsen at ho har møtt berre ei alvorleg hindring i karrieren sin. Den var til gjengjeld hard å godta.

– Eg ville så gjerne bli arkitekt! Men eg kom ikkje inn på studiet i Danmark, og det tok lang tid å kome over.

Medan Bjerrum Nielsen fordøyde vonbrotet, studerte ho litteratur, språk og sosiolingvistikk i København. Deltakinga i ein studie av interaksjon i ein skuleklasse vart formativ.

– Da eg såg på materialet vårt etterpå, oppdaga eg at *vi berre* hadde skildra gutane! Jentene var heilt usynlege for oss. Det var ein vekkar. Eg ville finne ut kva jentene dreiv med, så eg tok til å studere barn, kjønn og sosialisering.

Ei anna avgjerande hending for norsk kjønnsforskning fann stad på Nordisk sommaruniversitet i 1976. Der møtte Bjerrum Nielsen ein norsk kollega som ho valde å slå seg i lag med, og som prøvde å lokke ho til Noreg. Men Bjerrum Nielsen hadde ei stilling ved Universitetet i Aalborg, og ville ikkje til Noreg for å gå arbeidslaus.

– Eg lova at om eg kunne få ei stilling der, ville eg flytte. Eg var sikker på at det ikkje ville skje. Men i 1980 fann mannen min ei utlyst stilling på pedagogikk i Oslo. Ikkje var eg norsk, ikkje var eg pedagog, men eg søkte og fekk stillinga likevel. Eg var sjokkert og vantru over lagnaden min.

¹ Harriet Bjerrum Nielsen vart fødd i København i 1948. Ho er cand. philol i dansk og språkpsykologi frå Københavns universitet. Sidan 1993 har ho leia det som før heitte Senter for kvinneforskning ved UiO, og som i dag heiter Senter for tverrfagleg kjønnsforskning.

– *Korleis var overgangen frå dansk til norsk akademisk kultur?*

– Det var ein mykje meir sivilisert tone i Noreg, den danske tonen er veldig krass. Etter den første forelesinga mi kom ein student og takka meg for ei stimulerande forelesing. Det hadde eg aldri opplevd i Danmark! Der kommenterte berre folk det dei ikkje likte.

– *I dag verkar det som Danmark og Noreg er i ferd med å gli lenger og lenger frå kvarandre kulturelt?*

– Under Fogh Rasmussen har Danmark blitt meir og meir marknadsliberalistisk og intolerant. Det er trist. Og når det gjeld likestilling, er Danmark eit u-land. Å snakke om likestilling er ikkje politisk legitimt, og det er vanskeleg å drive med kjønnsforskning. Kjønn er sett på som noko som tilhøyrer den private sfæren.

– *Kanskje har du teke med deg den danske debatten. I eit ordsifte i Morgenbladet hevda historikar Kåre Lunden at du debatterte i form av injuriar.*

– Å, så slem synest eg da ikkje at eg var. Lunden kastar forresten stein i glashus. Han har ein uvanleg nedlatande og utskjellande debattstil, men synest openbert ikkje det passar seg for kvinner å bruke ironi. Men mange nordmenn er veldig respekt-

fulle. Eg slenger kanskje meir med leppa. Men om ein kan vere skarp med humor og stil, spritar det berre opp debatten.

Bjerrum Nielsen vart leiar for Senter for kvinneforskning i 1993. Ikkje alle dei tidlege møta med kvinneforskninga var like stimulerande.

– *Du fekk kritikk for å forske på maktkamp mellom jenter utan å trekke inn rolla til gutane. Det var utenkjeleg for somme kvinneforskarar at jenter kunne vere slemme heilt på eiga hand?*

– Ein del kvinneforskning på den tida idealiserte kvinnene, og framstilte menn som skuldige i alt vondt. Men det var ei skildring av verda eg aldri har kjent meg att i. Om ein ser på kvinner som englar, fråkjennar ein dei menneskelegheita si, seier Bjerrum Nielsen.

– Kvinneforskninga var uinteressant når ho hang fast i skjema for det gode og det vonde. Men dette er ikkje utbreidd i kjønnsforskninga i dag.

Og etter kvart kom studiar av også mannen som kjønn. Det opna fagfeltet vidare for studiar av kjønn som struktur.

– Men medan kvinneforskarane no kallar seg kjønnsforskarar, insisterer mannsforskarane på å kalle seg mannsforskarar.

– Fleire av mannsforskarane kallar seg òg kjønnsforskarar no. Men Barne- og likestillingsdepartementet er kjempeinteressert i mannsforskning, og held fram med å bruke omgrepet. Og vi har fått eit treårig professorat i mannsforskning her, og slikt vil ein jo ikkje seie nei til.

– Follow the money, heiter det. Men kvifor skal ein ha eit eige fagfelt som heiter kjønnsforskning? Kunne ikkje desse studia berre inngå i sosiologien og psykologien?

– Hugs at dette starta som vitskapskritikk, fordi kvinneperspektivet mangla i alle fag. Det har vore politisk naudsynt og fagleg fornuftig å ha eit eige felt som heiter kjønnsforskning. Om det sat ein forskar ved kvart fag og ropa om kjønnsperspektiv, ville det neppe ført fram.

– Men når eit fagfelt får sitt eige senter, kan det bli som eit middelalderkloster der ein dyrkar alt ein treng i hagen, utan å ta omsyn til verda der ute.

– Nei, det der er ein fordom! Vi er av dei einingane ved universitetet som har mest kontakt med andre fagmiljø. Dei ulike fakulteta kan vere som isolerte kongerike. Men vi har eit svært breitt kontaktnett, og i bachelorprogrammet vårt samarbeider vi med 16 ulike fag.

– Kan ikkje slike senter bli ein kjønnspolitisk avlat for universiteta?

– Det trur eg ikkje på. Men vi ønskjer ikkje reine studieprogram i kjønnsforskning. Vi har studieløp integrerte med andre fag. Institutta

Om det sat ein forskar ved kvart fag og ropa om kjønnsperspektiv, ville det neppe ført fram.

sender studentane til oss for å studere kjønn, men dei kjem som rekyl attende med påfyll av kjønnsperspektiv.

Bjerrum Nielsen har offentleg kritisert evalueringshysteri og dyrkinga av eliteforskning. Men senteret hennar ser ut til å leve opp til dei fleste krav av slikt slag. Forskarane er produktive, senteret får ros i evalueringar, og ho har fått leiaransvar for tunge forskingsprogram.²

– Litt må det vel verme med slik ros og tillit?

– Kvalitet er heilt avgjerande, forskning må vere god. Men kva slags kvalitetsomgrep skal vi ha? Det er ikkje sjølvforklarande. «God forskning» kan ikkje reduserast til enkle indikatorar. Og folk som snakkar om «eliteforskning», unngår ofte kritisk diskusjon av kva kvalitet eigentleg er, seier Bjerrum Nielsen.

Vi følgjer tråden attende til forsommaren 2005. Bjerrum Nielsen var på ferie i jungelen i Brasil og følte skogens ro. Men i Noreg gjekk brannalarmen. Sosiologen Cathrine Holst hadde kasta ein fakkellinn i kjønnsforskningshuset med ein artikkel i Klassekampen, der ho hevda at norsk kjønnsforskning blanda politikk og vitskap, og tok for lett på det vitskaplege handverket. Det vart ein uvanleg amper debatt, og Bjerrum Nielsen måtte ut og forsvare fagfeltet sitt.

– Kvifor vart den debatten så intens?

– Både eg og Holst er svært opptekne av kvalitet. Men kritikken hennar var veldig generell, og eg syntest det var urimeleg. Det finst god og mindre god kjønnsforskning, men du finn god og mindre god forskning i alle fag.

– Men kjønnsforskninga har ei kopling mellom vitskap og politikk: Du har sjølv hevda at forskning må ha eit frigjerande siktemål for i det heile å kunne kallast kjønnsforskning?

– Det ligg ein frigjerande dimensjon i kjønnsforskninga. Utgangspunktet er at kjønn er ein undertrykkande struktur i samfunnet. Vi skal bidra med kunnskap om korleis undertrykkande mønster fungerer. Men slikt gjeld vel også andre fag, som har eit mindre reflektert forhold til det? Sosiologar kan seie at dei vil finne ut korleis samfunnet fungerer for å få det til å fungere betre, og medisinarane vil vel at folk skal bli friske?

– Du har sagt at kjønnsforskninga skal bidra til å auke kvinners deltaking i politikk og arbeidsliv. Men om ein kjønnsforskar finn kunnskap som kan brukast som argument mot kvinneleg deltaking i politikk og arbeidsliv, skal det da forteiast?

– Kunnskap skal aldri forteiast. Men eg vil i så fall sjekke om ikkje svaret låg der som ein premiss i måten spørsmålet vart stilt på. Stadig vekk vil nokon vise at kjønnsrollene låg i gena våre heilt frå steinalderen. Men da ligg som regel konklusjonen innbakt i teorien og problemstillinga.

Det er ei spesiell interesse for å prove at kjønn er noko biologisk og uforandreleg, meiner Bjerrum Nielsen.

– Kvifor gjer ikkje folk det same med rase? Kvifor ikkje forske for å finne ut at dei svartar er genetisk skapte til å vere tenarar for dei kvite? Det kan ligge politiske agendaer bak tilsynelatande nøytrale spørsmål.

– Du har vore ein iherdig talsperson for kjønnskvolterering ved universiteta. Da blir du møtt med at kvotering er ei nedvurdering av den faglege kvaliteten til kvinnelege forskarar.

– Da må vi diskutere kvalitetsomgrepet att. Kan hende får ein betre søkarar om ein nyttar eit breiare kvalitetsomgrep, som ikkje berre synlegger tradisjonelle mannlege kompetansar?

– Når det er så mange kvinner med doktorgrad og så få kvinnelege professorar – i kva grad kan det i dag forkklarast med klassisk kjønnsdiskriminering?

– Det ser ikkje ut til å vere særleg diskriminering når kvinner først

2 Frå 2003 til 2005 leia Bjerrum Nielsen KFL-programmet (*Kjønn, feminisme og likestilling*). Fram til 2011 leiar ho forskingsrådsprosjektet *Nye kjønn, andre krav*?

3 Blant artiklane hennar finst titlar som «Jenter og gutter i forandring» og «Om kjønn og identitetsforandring». Boka *Moderne jenter. Tre generasjoner på vei* kom ut på Universitetsforlaget i 2006.

Om ein ser på kvinner som englar, fråkjenner ein dei menneskelegheita si.

har søkt ei stilling. Men problemet er at dei ikkje søker. Eg trur ikkje fagmiljøa alltid har auge for kvinnelege forskarar, og oppmuntrar dei til å søkje. I tillegg er ofte dei områda kvinner er mest opptekne av, i periferien av faget. Det er òg ein tendens til at det er mange fleire søkarar på dei stillingane kvinnene søker på. Da irriterer det meg når folk seier at «kvinner ikkje vil konkurrere».

Publikasjonslista til Bjerrum Nielsen syner at professoren er oppteken av endring.³

– Du kan sikkert oppleve at kjønnsrollemønster endrar seg sakte – men det har vel skjedd ganske formidable endringar dei siste 50 åra?

– Det har vore ei svært stor samfunnsendring berre sidan 1970-talet: Kvinnene ut i arbeidsliv og politikk, og menn som tek meir del i barneomsorg. Og kjønnsforskninga har vore med på å skildre, tolke og kanskje forsterke den prosessen.

– Også frigjeringsprosjekta endrar seg: Hos yngre feministar verkar det som om seksuell frigjering kjem i framgrunnen, til dømes i bøker som Råtekst og Rosa prosa?

– Det er eit gammalt skisma i feminismen: Er seksualitet noko kvinner må beskyttast mot, eller er problemet at kvinners seksualitet ikkje er akseptert? Dette skiljet var der alt på 1800-talet. I dag handlar det mest om retten til å få vere seksuelle subjekt.

– Forfattarane av desse bøkene fekk kritikk for å vere egoistiske og opptekne av sjølvrealisering. Men du forsvarte dei.

– Det er ein gammal kritikk mot feministar: Om du ikkje slåss for alle undertrykte heile tida, er du ein egoist. Men det er heilt rimeleg at unge kvinner spør seg: Kor er det eg sjølv slit med tradisjonell kjønnsstenking?

Det betyr ikkje at dei ikkje er politisk engasjerte på andre måtar, seier Bjerrum Nielsen.

– Men kva er egentleg sjølvrealisering?

– Det må tyde at vala ein tek, i så liten grad som mogleg er avgrensa av andres forventningar. Folk skal få velje det som gjev dei meining. Men det som gjev meining, er igjen bestemt av sosial kontekst. Somme kvinner vil ha tradisjonelle liv, og det må ein respektere. Men det er viktig å diskutere samfunnskonsekvensane av personlege val.

– Blir vi nokon gong egentleg frie, vi arme menneske?

– I somme periodar er i alle fall avstanden mellom kva du vil og kva du får lov til, større enn i andre. I dag er valfridomen større enn på 1950-talet, dels av materielle årsaker, men òg fordi færre ting kan stigmatisere deg. Fridom må vere ei oppleving av å kunne realisere ønska sine, uansett korleis dei ønska er blitt til.

– Har du realisert dine egne ønske, bortsett frå det der med arkitekturen?

– Eg har i alle fall ikkje møtt mange stengsel på grunn av kjønnet mitt. Engasjementet i kjønnsforskning spring ikkje ut av ei kjensle av å vere urettferdig behandla. På det private planet ville eg gjerne hatt fleire barn. Eg fekk berre eitt. Men det er ikkje alltid noko ein rår over.

– Og sonen din vart arkitekt.

– Ja, han kom inn på studiet. Det gjorde meg svært glad. Men når eg ser på kva arkitektar egentleg gjer, er eg ikkje sikker på at eg hadde blitt særleg flink til det der. ■

HVEM: Petter Nesser ved Forsvarets forskningsinstitutt leverer snart doktorgraden om europeiske terrornettverk.

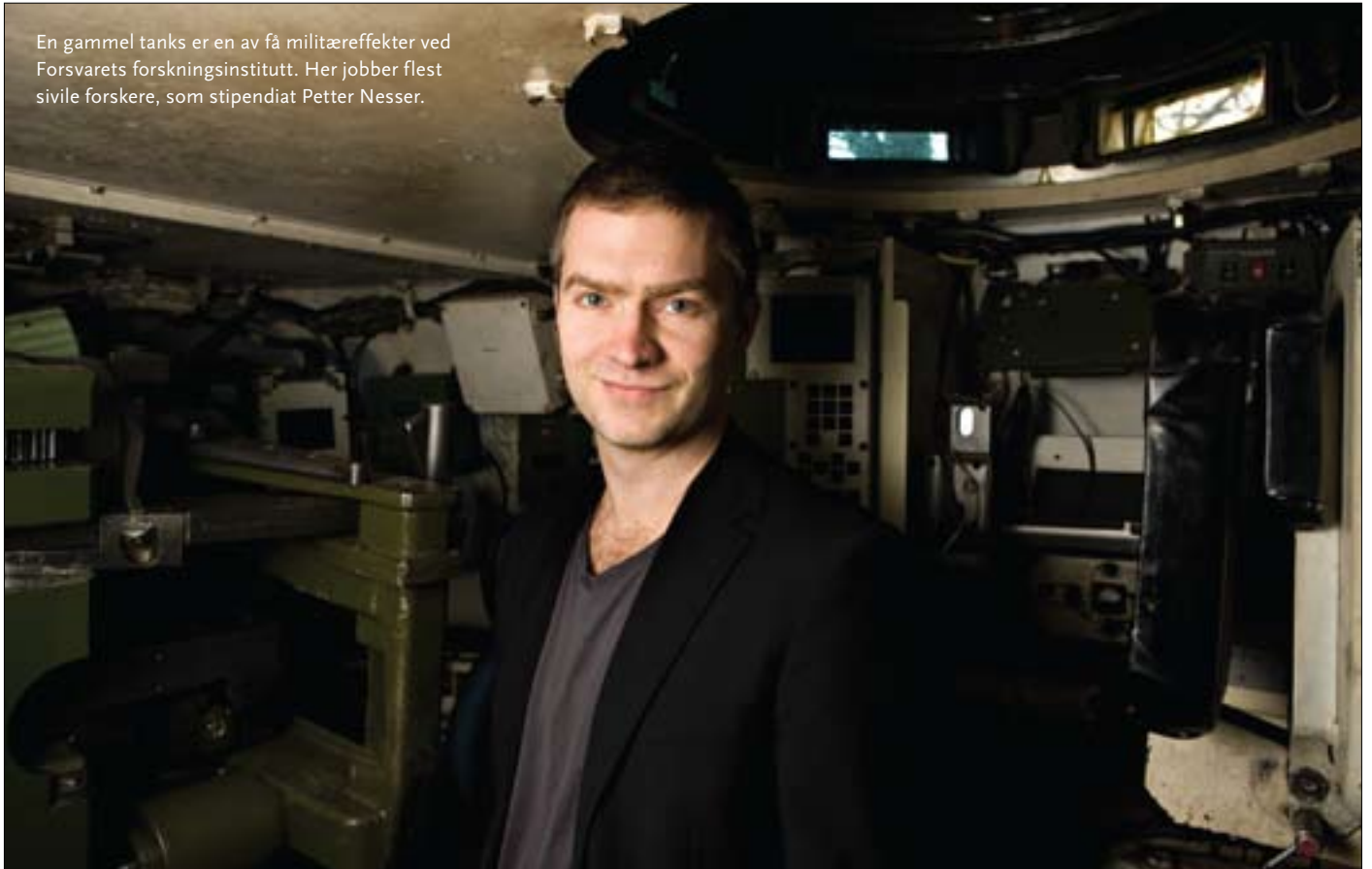
HVA: Stadig flere islamistiske terrorister er født og oppvokst i Europa. De rekrutteres inn i velorganiserte nettverk.

HVORDAN: Ved å samle informasjon om motivasjon og handlinger har han trengt inn i terroristenes tenkemåter. Historisk analyse viser en radikaliseringsprosess de siste årene.

TEKST: IDA KVITTINGEN FOTO: SIGURD FANDANGO

Vet hvordan terrori

En gammel tanks er en av få militæreffekter ved Forsvarets forskningsinstitutt. Her jobber flest sivile forskere, som stipendiat Petter Nesser.

PROSJEKT: «The history of jihadism in Europe», del av prosjektet Terra – *The Transnational Radical Islamism Project*. **INSTITUSJON:** Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)/Universitetet i Oslo. **FAGRETNING:** Statsvitenskap, sosiologi og historie. **FINANSIERING:** FFI. **ARBEIDSFORM:** Tekstanalyse av nettsider, mediekilder, rettsdokumenter og intervjuer med terrorretterforskere. **UUNNVÆRLIGE VERKTØY:** Laptop. **PUBLISERINGSFORMER:** Vitenskapelige artikler, rapporter, bok. **NY KUNNSKAP:** Politikk er en viktigere motivasjon for terror enn religion. Europeisk deltakelse i konflikter i muslimske land bidrar til radikaliseringsprosess.

stene tenker

– Det har helt klart skjedd en radikaliserings i Europa over tid, sier statsviter Petter Nesser, som har forsket på utviklingen av europeiske terrornettverk de siste årene.

Som del av Forsvarets forskningsinstituts egen terrorismeforskningsgruppe har han prøvd å finne ut hva som motiverer terroristene og hvorfor unge europeere slutter seg til dem. Hva gjør at unge menn født og oppvokst i vestlige velferdssamfunn lar seg verve til ekstreme, voldelige organisasjoner?

– Det finnes ingen typisk rekrutt. Det er fattige og rike, studenter og analfabeter. Noen søker spenning og ramler inn i det gjennom sosiale nettverk eller tilfeldigheter. Andre er dypt overbeviste, sier Nesser.

– Jihadisme, eller ideologien om islamsk hellig krig, er et svært sammensatt problem. Jeg mener forskere og media har lagt altfor stor vekt på religiøse aspekter, fortsetter han.

Det er først og fremst politiske konflikter som motiverer islamistene, mener Nesser. Dagens terrorisme reflekterer en historisk utvikling.

– De første ekstreme, islamistiske miljøene oppsto i Egypt som anti-kolonialistiske bevegelse under britene. Flere av lederskikkelsene i al-Qaida ble radikalisert i torturkammene i egyptiske fengsler. Også i dag henger radikaliserings sammen med konflikter i den muslimske verden der vestlige land er involvert.

Antiterror skaper terror

Nesser møter Forskerforum ved inngangen til FFI. Ingen gjester slipper gjennom portene uten følge. Kontorbyggene ligner dem på et hvilket som helst forskningsinstitutt. Men her, under Forsvarsdepartementet, forskes det med riktets sikkerhet i tankene. På kjemiske våpen,

kampfly – og altså terroristenes tenkemåter. Helst vil de ligge ett skritt foran terroristene. Men det er en seig kamp.

Terrorismen er i stadig større grad blitt et transnasjonalt fenomen, forklarer Nesser. Byer som London, Madrid og Paris er sentrale knutepunkter i Europa, med direkte forbindelser til organisasjoner som al-Qaida i den muslimske verden. Også Danmark har et betydelig islamistisk ekstremistmiljø. I Norge er problemet marginalt, hevder forskeren, selv om Oslo har hatt besøk av flere personer tilknyttet aktive terrornettverk.

– Etter bombene i Madrid og London er sikkerheten skjerpet og terroristene har fått vanskeligere kår. Men terrorfaren er langt fra over. Jeg har talt 74 terrorhendelser av militante islamister i Europa etter 1994, sier Nesser.

«Krigen mot terror» kan virke mot sin hensikt, mener han.

– Antiterroren er et tveegget sverd. Arresterte ekstremister blir martyrer i øynene på noen. Antiterroren kan også skape islamfobi, som går utover uskyldige muslimer og kan bidra til å radikaliserer dem.

Effektivt propagandaapparat

Terroren er i stor grad hevnaksjoner for militær involvering i muslimske land.

– Hellig krig i Europa handler ikke om å erobre verden med islam, men om å forsvare eller «gjenerobre» muslimske territorier, sier Nesser.

Det er altså en form for lokal jihad, selv om den føres i andre land. Al-Qaida kaller det global jihad. Nå oppsøkes fienden på hjemmebane.

Hendelser som Israels nylige invasjon av Gaza kan bidra til radikaliserings av unge europeere, tror Nesser.

– Terra-gruppens forskning kan bli tatt til inntekt for både høyreekstremistiske og radikale islamistiske syn, sier Petter Nesser.

– Slike konflikter oppleves som dypt urettferdige, og al-Qaida spiller på følelser ved blant annet å bruke bilder av barn som dør i propagandavideoene sine. Terroristene oppsøker også målbevisst frustrert ungdom og gir dem en retning i livet. Ledere preker i radikale moskeer, finansierer studieturer til arabiske land og tilbyr på et eller annet tidspunkt et opphold i al-Qaidas treningsleirer, sier Nesser.

Men det er liten fare for at opptøyene i januar i Oslo skal føre norsk muslimsk ungdom inn i terrorisme. Nessers studier viser at rekruttering krever et effektivt apparat. Noe slikt finnes ikke i Norge.

Informasjonen om til dels hemmelige organisasjoner er naturlig nok uoversiktlig og sprikende, og kildekritikk og kildetriangulering er viktig. Terra-forskerne må vite hvilke nettsider som er autorisert fra høyeste hold i al-Qaida. Alle på prosjektet leser arabisk. Språk- og kulturkunnskaper verdsettes høyt ved FFI, som er en populær, men krevende, arbeidsplass. Publiseringens nivå er høyt, ambisjonene likeså.

Trigger høyreekstremister

I arbeidet med doktoravhandlingen har Nesser analysert mediedekningen og rettsforfølgelsen av terrorhandlinger, samlet informasjon direkte fra terroristorganisasjonenes nettsider og intervjuet terroretterforskere og lokale eksperter. Men han har aldri vært i direkte kontakt med terroristene.

– Dette er tross alt ekstremt voldelige undergrunnsnettverk, forklarer han.

– Jeg vet bare om én forsker som har intervjuet europeiske terrorister, i franske fengsler. Det var svært vanskelig for ham å få tilgang, og intervjuobjektene fikk ikke lov til å snakke om terrorhandlingene de var dømt for.

Petter Nesser følger terroristenes tanker og handlinger på trygg avstand fra Kjeller. – Dette er tross alt ekstremt voldelige undergrunnsnettverk, sier han.

– Føler du deg noen gang utrygg som følge av det du forsker på?

– Nei, men det er klart at man må forholde seg til at dette er et politisk minefelt. Til tross

for at vi forsøker å være balanserte, blir Terra-gruppens forskning tatt til inntekt for både høyreekstremistiske og radikale islamistiske syn.

Den internasjonale terrorforskningen blir

også lagt merke til blant hovedpersonene selv.

– Osama bin Laden har for eksempel anbefalt bøker som analyserer hvordan USA er i ferd med å tape kampen mot terror, forteller Nesser.

Noe av kampen kunne allerede vært vunnet om den europeiske terrorismen hadde blitt tatt på alvor på et tidligere tidspunkt, mener terrorforskeren. På slutten av 90-tallet fikk nettverkene i stor grad vokse fram i fred. Bombene i Madrid og London kunne kanskje ha vært unngått.

– Undergrunnsvirksomheten ble ikke tatt alvorlig. Det eksisterte en stilltiende aksept fra myndighetenes side; så lenge de ikke gjorde noe på europeisk jord, fikk de holde på som de ville, sier Nesser. ■

Seks dekanstillinger ved Universitetet i Tromsø

Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Tromsø fusjonerte 01.01.09.

Den nye institusjonen består av seks fakulteter: Det helsevitenskapelige fakultet, Det kunstfaglige fakultet, Det juridiske fakultet, Fakultet for naturvitenskap og teknologi, Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning og Fakultet for marin biovitenskap, fiskeri og økonomi. Vi søker dekaner som skal lede de nye fakultetene, og som vil være med på å bygge det nye Universitetet i Tromsø.

Dekan er fakultetets leder. Dekan har den daglige ledelse av fakultetets faglige og administrative virksomhet sammen med prodekan(er) og fakultetsdirektør. Dekanstillingen er en nøkkelstilling for den faglige og strategiske utviklingen av fakultetet, og dekanen arbeider nært sammen med universitetets toppledelse. Dekan har ansvar for å forberede saker til fakultetsstyret, som ledes av en ekstern styreleder.

Søkere må ha minimum førstestillingskompetanse innenfor et fagområde som er relevant for fakultetet. Stillingen som dekan krever gode lederegenskaper, gode samarbeidsevner, fleksibilitet og evne til strategisk tenkning. Det er en fordel med erfaring fra lederstillinger i privat og/eller offentlig sektor, gjerne fra tilsvarende virksomhet.

Dekan tilsettes på åremål for en periode på fire år, med mulighet for tilsetning i ytterligere to fireårsperioder. Dekan lønnes etter statens regulativ kode 1474. Det er utarbeidet instruks for stillingen.

Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til rektor Jarle Aarbakke, tlf. 77 64 49 88/95 08 90 92 eller universitetsdirektør Lasse Lønnum, tlf. 77 64 49 90/95 15 07 02.

SØKNADSFRIST: 25. FEBRUAR 2009.

Fullstendig kunngjøring på www.jobbnorge.no el. <http://uit.no/tavla/stillinger/>
Søknad sendes elektronisk på søknadsskjema som ligger på www.jobbnorge.no

UNIVERSITETET I TROMSØ
9037 Tromsø.

<http://uit.no>

Terrorforskning

Terra

En serie forskningsprosjekter om terrorisme og militant islamisme ved FFI siden 1999. Sju forskere – ett av de største forskningsmiljøene i verden på terrorisme. Særlig anerkjent for bruk av nettkilder og brede historiske analyser.

FFI

Forsvarets forskningsinstitutt på Kjeller. Underlagt Forsvarsdepartementet.

To mannlige studenter gjør akrobatiske øvelser på Botanisk laboratorium i Fysikkbygningen på Blindern, Universitetet i Oslo. Bildet er tatt i 1940, en gang før den tyske invasjonen. Bildet er utleid av Universitets-historisk fotobase ved Universitetet i Oslo.

20 NØTTER

- 1) I kva for land kan «Montezumas hemn» ramme turistar?
- 2) Søstrene Lene, Nina og Mona vart i januar historiske då dei alle deltok i verdscuprennet i slalåm i Zagreb. Kva er etternamnet deira?
- 3) Kva stilling har Rahm Emanuel frå og med 20. januar 2009?
- 4) Kva for land, forutan Sovjetunionen, vart Arne Treholt dømd for å ha spionert for?
- 5) På kva felt er inderen Viswanathan Anand regjerande verdsmeister?
- 6) Kor mange planetar er det i solsystemet vårt?
- 7) Ligg Gaza by i storleik nærmast Moss, Oslo eller Stockholm?
- 8) Kor vart moskusflokken på Dovre importert frå på 1930-talet?
- 9) Kva er *raclette*?
- 10) Kva for polsk kunstnar var ein fellesnemnar for rockegruppene De Press og Holy Toy?
- 11) Kven kjøpte Renault Trucks og Mack Trucks i 2001?
- 12) Mellom kva for to land finn vi fjelloverganga Khaibarpasset/Khyberpasset?
- 13) Kva heitte forfattaren og Nobelpris-vinnaren som skreiv *Larmen og vreden*, og som arbeidde i Hollywood på 1940-talet?
- 14) I kva idrett var Svein Engen, Heikki Ikola og Frank Ullrich konkurranter på 70-talet?
- 15) Kva er ein kelim?
- 16) Kor mange innbyggjarar har Russland? (Feilmargin: 5 mill.)
- 17) Kva er Kaspar, Melkior og Balthasar betre kjende som?
- 18) På kva for fagfelt er «Oslo-skulen» eit kjent omgrep?
- 19) Kva ministerpost hadde Eleonore Bjartveit frå KrF ved innganga til 90-talet?
- 20) Kva konsern overtek Svein Richard Brandtzæg som sjef for i april?

12) Khyberpasset er grenseområde mellom hvilke to land?

FOTO: JAMES MOLLISON

- SVAR:
- 1) Mexico (det er eit populært namn for magesjau)
 - 2) Løseth
 - 3) Stabsjef i administrasjonen til USAs president Barack Obama
 - 4) Irak
 - 5) I sjakk
 - 6) Åtte (Merkur, Venus, Jorda, Mars, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun)
 - 7) Oslo
 - 8) Grønland
 - 9) Ein ost, og ein matrett som inneheld denne Osten
 - 10) Andrej Nebb
 - 11) Volvo-gruppa
 - 12) Afghanistan og Pakistan
 - 13) William Faulkner
 - 14) Skiskytting
 - 15) Eit teppe
 - 16) 142 millionar
 - 17) Dei hellege tre kongar, eller dei tre vise menn
 - 18) Filosofi
 - 19) Kulturminister
 - 20) Norsk Hydro

10 KJAPPE

SVEIN BJELLAND
Medlem nr. 30151682
i Forskerforbundet.

STILLING: Professor i biologi ved Universitetet i Stavanger.

UTDANNING: Dr. philos. i molekylærbiologi, Universitetet i Oslo.
FØRSTE STILLING: Vitenskapelig assistent ved Institutt for fiskerifag og hudavdelingen, Universitetet i Tromsø.

KARRIEREMÅL: Skrive gode vitenskapelige artikler.

– Mer til frie prosjekter

– Hva jobber du med nå?

– Akkurat nå analyserer jeg forskningsdata og gjør ferdig en vitenskapelig artikkel.

– Hvor tenker du best?

– Hvor som helst, men helst ikke når jeg kjører bil.

– Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– Jeg vil sterkt anbefale *Molecular Biology of the Cell* av Bruce Alberts med flere.

– Hva er tabu i ditt fag?

– Fusk. Fabrikasjon av data er det absolutte tabu for forskere innenfor naturvitenskap.

– Hva skal til for å bli en god biolog?

– Nøyaktighet. Man må kunne abstrahere fra observasjoner, finne mønstre i resultatene og tolke disse i forhold til etablert kunnskap.

– Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Erling Seeberg ved Forsvarets forskningsinstitutt/Rikshospitalet. En tid var jeg hans eneste stipendiat, og det dro jeg nytte av. Det var han som ga meg en forståelse om hva forskning på høyt nivå innebærer.

– Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Det måtte vært noe innenfor naturvitenskap.

– Om du var forsknings- og høyere utdanningsminister, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Sikre like betingelser ved at forskningsmidler i hovedsak deles ut gjennom frie prosjekter i Forskningsrådet hvor produksjon veies opp mot totalt mottatte ressurser. Da går kvaliteten opp, og regionale midler blir overflødige. Programforskning burde finnes kun på få og så viktige områder at det har med vår overlevelse å gjøre.

– Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?

– Sannsynligvis foran TV-en.

– Hva vil du lese mer av i Forskerforum?

– Om hvordan kameraderi kamufleres som politikk og ødelegger norsk forskning.

AV JOHANNE LANDSVERK

Vilje til samarbeid

DEN MYKJE OMTALTE KRISEPAKKA vart kunn-
gjord rett før Forskerforum gjekk i trykken. Ved
sida av gledelege løyvingar til bygg som skal
huse forskning og undervising rundt om i landet,
er det sett av pengar til 57 nye stipendiatstilling-
gar. Det hjelper det òg.

Men dette skal handle om den kommande
forskingsmeldinga. «Vilje til forskning» var titte-
len på meldinga Kristin Clemet la fram i 2005.
Vilje til *samarbeid* er ei av dei forskingspolitiske
overskriftene til den noverande statsråden Tora
Aasland.

Iallfall om ein tek utgangspunkt i talen ho
nyleg heldt under kontaktkonferansen til Kunns-
kapsdepartementet (KD) – ein årleg møtestad
for leiarsjiktet i universitets- og høgskulesektoren,
og ein stad å kome med det som heiter poli-
tiske signal. Aasland hadde med seg pengar, og
det var sjølve hovudsignalet: 1,2 millionar til eit
teknologisamarbeid i regi av Oslofjordalliansen
– der eitt universitet og tre høgskular deltek.

AASLAND YNSKTE SEG samarbeids-
initiativ frå institusjonane, og ho
trong ikkje leite etter eigna døme:
fusjonen mellom høgskulen og uni-
versitetet i Tromsø, Universitets- og
høgskulenettet på Vestlandet, sam-
arbeidsavtalen mellom Høgskulen
i Telemark og Universitetet i Agder.
«Men vi har også sett at denne type
samarbeid er skjært, at entusiasme
blekner og motkrefter kommer opp.
Derfor vil jeg aktivt støtte opp om
slike prosesser, slik at institusjonene lettere kan
drive slike prosesser i mål.» Der kom dei 1,2
millionane inn.

Dette var sjølve prøvet på at ministeren for
forskning og høgare utdanning ynskjer samar-
beid. Ho oppmuntra lærerestadene til å tilpasse
seg kvarandre, vere mindre innovervende, gå
gjennom kva styrkar og veikskapar ein har og
satse ut frå dette. Aas-
land ville støtte proses-
sar som fører til avtalar
om arbeidsdeling mel-
lom fagmiljø, til dømes
mellom liknande fakul-
tet ved ulike institusjonar.
Legg ein til to andre nøk-
kelord frå talen, *konsentra-
sjon* og *arbeidsdeling*, er det

ikkje tvil lenger: Arven frå Stjernø-utvalet, som
la fram innstillinga si på denne tida i fjor, lever
vidare i forskingspolitikken. Utvalet peika på at

fagmiljøa i den norske universitets- og høgsku-
lesektoren er for veike og spreidde. Samling må
til, og konklusjonen
vart eit framlegg om
institusjonell samling
om 8-10 landsdelsu-
niversitet. Dette vart
kjølig motteke av dei
fleste institusjonane.
Motviljen, som òg var
prega av nokre dosar
reformtrøytteleik, var såpass bastant at Aasland
tidleg parkerte tanken om tvangssamanslåin-
gar.

EI STORTINGSMELDING SKAL SEIE noko om
nasjonale prioriteringar for politikkområdet.
Det er uvisst kor mykje forskingsmeldinga vil
innehalde av styrings- og samordningsgrep,
men på heimesidene til KD står det uttrykkeleg
at «oppfølging av Stjernø-utvalgets anbefalinger
innen UH-sektoren» vert ein del av
meldinga. Dei faglege argumenta for
sterkare konsentrasjon og arbeidsde-
ling veg tungt i nokre tilfelle, og må
takast på alvor. Ein eller annan stad
kolliderer samlingstanken med dis-
triktsinteresser og omsynet til å ha
arbeidsplassar og gode fagmiljø for-
delte i landet. Kor går grensa for kor
mykje samordna spesialisering som
er ynskjeleg, for forskinga og sam-
funnet? Kunsten å finne den, nær-
mar seg kunsten å byggje eit land.

Institusjonane vil ikkje tvingast saman, iføl-
ge statsråden vil dei ikkje styre heilt på eiga
hand heller: «Både jeg og sektoren står her i et
dilemma. Jeg sier: sektoren har et stort ansvar
selv. Sektoren sier: her må det komme nasjonale
føringer og satsinger.»

Aasland får det til å høyrast ut som institusjo-
nane lid av ei viss styringsvegving. Ho skildrar
ein merkeleg skuggedans
der ingen vil ha ansvaret:
«Begge parter har rett. Jo
mindre sektoren selv evner
å tolke situasjoner og behov,
jo mer må det styres.» Ho
utdjupa vidare at sektoren
gjennom høyringssvara til
Stjernø-innstillinga hadde
erkjent at statleg styring er
legitimt og naudsynt om ikkje den friviljuge lina
fører fram. Så veit vi det: I tillegg til gulrota, finst
pisken framleis på lur ein stad.

EIN DEL AV LØYVINGANE til institusjonane vert
i dag rekna ut i tråd med teljekantane for publi-
sering og produksjon
av studiepoeng. Men
slik finansieringssys-
temet fungerer, er dei
snarare desinsentiv
for samarbeid. Når
fleire lærestader går
saman om eit utdan-
ningstilbod, får berre

institusjonen som skriv ut vitnemålet uttelling.
Dersom ein meiner alvor med ynsket om samar-
beid, bør ein sjå på denne mekanismen. Andre
insentiv for samarbeid er òg tenkelege

Organisasjonar og institusjonar har mange
voner og krav til forskingsmeldinga. Forskerfor-
bundet har levert ei omfattande liste, som ein
kan lese om på side 4–5 i dette bladet. Skal eg
trekkje fram éi hovudsak, må det vere å kome
vidare i rekrutteringsspørsmålet. Korleis skal
ein vere budd på den store aldersavgangen i sek-
toren? Kor skal ein i det heile finne pengar til å
erstatte dei som går av? Vidare må forskartilvæ-
ret i dag, i ein sektor som er skjemma av så stor
grad av mellombels tilsettingar, fortone seg som
ein svært usikker karriereveg.

TIDLEGARE KUNNSKAPSMINISTER Øystein
Djupedal tinga ein rapport frå Nifu Step om
behova for rekrutteringsstillingar gitt ulike
ambisjonsnivå for nasjonal forskingsinnsats.
Rapporten avdekte at det er store gap mellom
kor mange stipendiatstillingar som årleg vert
oppretta, og kva som skal til for å nå sjølv delar
av dagens BNP-målsetnad.

Uvissa rundt rekruttering lagar ikkje berre
bakgrunnskurring og misnøye, men er eit dag-
leg og tydeleg problem for institusjonane. Det
kan vere vanskeleg å gå laus på store struktu-
relle spørsmål i ein sektor med ressursmangel
og for lite tid til forskning. Skal ein etterlyse vilje
til samarbeid, konsentrasjon og arbeidsdeling,
oppsummert som *fleksibilitet*, trengst det arm-
slag og satsing. I så måte er krisepakka er ein
start. Den raud-grøne regjeringstida nærmar
seg slutten, iallfall i denne omgang, og det er på
tide å overtyde. Kan vi vente ein langspurt?

Arven frå Stjernø-utvalet
lever vidare i
forskingspolitikken.

Redaktør
Kjetil A. Brøttveit

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom.
Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,— Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Fusjoner – framtidsrettet, eller bare frustrerende?

Hvordan kan en fusjon gjøres meningsfylt i stedet for demotiverende? Hvilke problemer bør ledelse og ansatte være obs på når to institusjoner skal smelte sammen? Kronikkforfatter Kjersti Sørli Rimer oppsummerer erfaringer fra Tromsø-fusjonen.

Fusjon i Tromsø, sammenslåing av Norges veterinærhøgskole og Universitetet for miljø- og biovitenskap, mulig fusjon mellom Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus, allianser i Oslo og rundt Oslofjorden, Telemarks frieri til Agder, Stjernø-utvalget – det finnes utallige eksempler på at det er moderne å fusjonere og danne allianser innenfor universitets- og høyskolesektoren.

De overordnede føringene er et ønske om synergieffekter i forskning og utdanning på alle nivå – inkludert ph.d.-utdanning. Men det kan også spores en streben etter universitetsstatus og forsøk på å møte en tilspisset kamp om studenter, rammebevilgning og forskningsmidler. I fusjoner i staten er det sjelden snakk om å legge ned arbeidsplasser. Effekten skal som

Av Kjersti Sørli Rimer, leder av Forskerforbundets forening for administrativt personale (FAP).

hovedregel tas ut på økt produksjonsutbytte med samme stab.

Som ansatt i academia er det naturlig å undres på hvilke konsekvenser en fusjon får for ens egen arbeidssituasjon. Forskerforbundets forskningspolitiske forening for biblioteksansatte (FBF) og foreningen for administrativt ansatte (FAP) søkte svar og reiste til Tromsø for å høre erfaringer fra personer som er midt inne i en fusjon.

Etter to dager med innlegg fra ansatte ved Universitet i Tromsø og Høgskolen i Tromsø kunne jeg summere opp mange gode momenter og erfaringer. Disse vil være nyttige å ta med seg for de neste som tar opp fusjonsstafettpinen.

Rent generelt vil en fusjon virke inn på den enkeltes motivasjon. Ofte kan dette være i form av stress og motvilje, da en fusjon vil kunne medvirke til endringer i oppgaver og organisering.

Usikkerhet når det gjelder hva som skal skje og hvordan og når ting skal skje, kan forsterke denne negative effekten. For å dempe den må hensikten med fusjonen og de tiltak som iverksettes kommuniseres godt. Det er også viktig at mange i alle ledd i organisasjonen føler eierskap til mål som er satt. Medvirkning er et nøkkelord.

Når flere avdelinger enten skal splittes opp og deles ut, eller legges inn under andre, oppdages det at de ulike avdelingene har ulike kulturer. Man må påregne en del arbeid med å tilpasse ulike kulturer, og dette vil kunne ta tid. Kultur har den funksjon at den skaper trygghet. De ansatte vet hva som skjer, og kan forutse hendelser og velge handlinger ut ifra den kulturen som deres organisasjon har. Når man kommer inn i en ny organisasjon, må man lære dette på nytt, og det kan i en periode skape usikkerhet og stress. Fusjoner stiller derfor store krav til ledere.

I enhver fusjon vil det måtte tas avgjørelser som ikke alle er enige i. Dette medfører at noen kan føle seg urettferdig behandlet og blir motvillige og skeptiske. Lederne må ta tak i dette. De ansatte må motiveres og inspireres, og den enkelte må føle at han/hun blir sett og kan være med videre, selv om man ikke har fått gehør for sine forslag. Det må arbeides for å skape forståelse for lojalitet til beslutninger og at man må arbeide mot felles beste selv om ens egne råd og forslag ikke ble vedtatt.

I en stor organisasjon med mange ansatte finnes det gjerne mange ulike virkelighetsoppfatninger. Det er meget viktig at toppledelsen helt tydelig forteller hvilke forventninger de har til fusjonen og beskriver hvilke forventninger de mener ansatte kan ha når det gjelder med-

virkning og utbytte av fusjonen. Det må også komme klart fram hvor beslutningene tas.

Administrativt og teknisk ansatte vil med stor sannsynlighet være den gruppen som oftest kommer ut for at to personer konkurrerer om den samme stillingen i den nye organisasjonen. Dette betyr at man må ha fokus på dette under arbeidet med fusjonering. Det er meget viktig at det legges vekt på karriereplanlegging i fusjonsarbeidet. Muligens som en innledning og opplæring for enkelte arbeidstagergrupper, men som et fast tilbud i forbindelse med omstillings-samtalene for alle. Administrative mellomledere vil kunne få i oppgave å utrede organisasjonsstrukturer som medfører at de selv ikke lenger vil inneha sin egen stilling. I slike tilfeller er det viktig med veiledning og motivering for å se nye muligheter.

Personer som får tilbud om andre oppgaver enn de har hatt tidligere, må få mulighet til å erverve seg den kompetansen som skal til for å inneha stillingen. Vi må ikke komme i et uføre hvor ansatte blir offer for «usaklig tilsetning». Det vil si at de nærmest blir presset inn i stillinger som de ikke har kompetanse eller forutsetninger for å klare.

En fusjon er en arbeidskrevende prosess når det gjelder samorganisering av både personer og systemer. Går dette for fort, kan det bli gjort mange gale valg. Går det for sakte, vil usikkerhet og utsatte vedtak lamme organisasjonen og slite på de ansatte.

Etter framleggingene på seminaret i Tromsø ser man at arbeidspresset på mellomledere, ledere og administrativt apparat øker i en fusjonsprosess. Dette fører til sykmeldinger og en tung start for den nye organisasjonen. Samtidig er tilbakemeldingene positive ved at mange

Det er meget viktig at det legges vekt på karriereplanlegging i fusjonsarbeidet.

ser nye muligheter for sin arbeidsplass og for sin egen arbeidssituasjon. Derfor kan man ikke si at fusjon er en optimal prosess, ei heller et håpløst verktøy. Dersom man fusjonerer med vett, kan man skape nye organisasjoner som lever godt videre. Men prisen er nok dessverre ganske høy på kort sikt. Ut ifra den kunnskap vi har om stress og usikkerhet og faktiske opplysninger om merarbeid for å få samkjørt to eller flere organisasjoner, kan man konkludere med at man får slitne og kanskje sykmeldte arbeidstakere. Arbeidstakerne har mindre tid til direkte produksjon gjennom hele fusjonsprosessen. En fusjon vil altså helt sikkert være frustrerende og arbeidskrevende, men kan gi et godt resultat – gitt at man gjennomfører prosessen på en god måte.

To organisasjoner vil også med stor sannsynlighet ha hatt ulik lønnsutvikling. Når man slås sammen, vil man måtte ta hensyn til en slik faktor og legge planer for hvordan dette kan ordnes på en best mulig måte i god tid.

Fusjonen i Tromsø har vært samtaleemne i mange år, men det er i de siste 14 månedene at fusjonsprosessen har funnet sted. Fusjonsprosessen kom som følge av en felles søknad og er ønsket fra toppledelsen på begge steder. Dette har vært et godt utgangspunkt. Fusjonsprosessen har bestått av mange mindre vedtak i løpet av perioden. De siste organisasjonsendingsvedtakene ble tatt i desember i fjor, og det nye universitetet er administrativt i gang fra 1. januar i år, mens den formelle fullstendige samkjøringen er satt til 1. august. Det er fortsatt mange vedtak som skal fattes, men de organisatoriske brikkene er nå stort sett på plass.

Når organisasjonen er på plass, starter det vanskelige arbeidet med innplassering i stillinger. Det kan være to personer som innehar samme stilling, da gjelder det å ha klare regler for hvordan man skal løse dette.

Råd og erfaringer hentet fra Tromsø-fusjonen:

- Det må lages en målsetting og tiltaksliste som hele organisasjonen føler eierskap til.
- Det bør gis klart uttrykk for om fusjonen medfører oppsigelser eller ikke.
- Informasjonen må være aktiv og bredt spredt

En fusjon vil helt sikkert være frustrerende og arbeidskrevende, men kan gi et godt resultat.

ut fra første stund.

- Det bør opprettes et fusjonssekretariat.
- Man må følge de regler som er satt opp i forhold til ansattes medverkningsmulighet.
- Det må lages en omstillingsavtale.
- Det må lages regler for innplassering i stillinger i omstillingsplanen.
- Det må opprettes arbeidsgrupper som skal gi råd i forhold til de mandat de blir gitt.
- Det må lages en risikoanalyse av hvor det kan dukke opp konflikter i arbeidsgruppene. (Eksempler på diskusjoner som kan strande, er organisasjonsdiskusjoner hvor det blir krig i stedet for kreative diskusjoner, eller navnediskusjoner som går helt i stå. Her kan/bør man vurdere hvilke stillinger som bør være med i gruppene.)
- Risikoanalysen må brukes til å sette opp et hjelpeapparat som kan brukes dersom det blir behov. Det er viktig at tiltak settes inn tidlig. Menneskene som sitter i utvalg, skal med stor sannsynlighet arbeide sammen etter fusjonen, derfor må man hele tiden være løsningsorientert.
- Det må være observatører i gruppen, som har fått beskjed om å gripe inn dersom gruppen ikke fungerer.
- Sentral personalavdeling/personalsjef/direktør må få mulighet til å ha fokus på beredskap når det gjelder arbeidsmiljøet og konflikt-håndtering i organisasjonen så lenge fusjonen pågår og i tiden etterpå. Man må derfor være nøye med hvor stor utvalgsbelastning en slik person/avdeling får.
- Det bør lages et beslutningskart, slik at alle vet hvordan beslutningslinjene er og hvor vedtak fattes i de ulike saker.
- Vedtak må raskt ut i organisasjonen.
- Man bør se på organisering og navnevalg i

første omgang.

- Plasseringer i bygg og etasjer må tas samtidig med organisasjonsdiskusjoner.
- Ledere på alle nivå må få ansvar for å drive fusjonsarbeidet i sin organisasjon.
- Det bør være lederopplæring i takling av stress og uro i organisasjonen og i gjennomføring av omstillingssamtaler.
- Fagforeningsrepresentanter må være med i prosessen.
- Det må legges en plan for hvordan man skal takle eventuelle lønnskjevheter.

Hvordan undervisningsopplegg og forskningsstrategier skal samkjøres, er ikke beskrevet i denne artikkelen. Det er selvfølgelig viktig at de overordnede målene sier noe om dette og at organisasjonsarbeidet gjøres på bakgrunn av føringer fra undervisnings- og forskningsstrategier. Sannsynligvis blir dette hovedsak i neste trinn i fusjonsprosessen. Erfaringer fra dette må høstes senere.

P.S. Fornyrings- og administrasjonsdepartementet (FAD) har revidert «Personalpolitikk ved omstillingsprosesser» i 2008. Denne kan være til nytte og finnes på FADs hjemmesider.

Skrantar samlivet med lesarane?

Det nyttar ikkje å kome med dårleg forskning og tru at ein kan skrive seg til aksept. Argumentasjon og nye funn er sjølve hjartet av god akademisk skiving.

På eit tidspunkt i eit langt liv i tosomheit kan problema tårna seg opp og gangsynet verte så dårleg at ein ikkje greier å løyse floka, korkje hjå seg sjølv eller i tilhøve til partnaren. Til slutt skjønner ein at ting ikkje kan verte verre om ein legg seg flat og byrjar på samlivskurs. Mang ein nedkøyrd kvardagshelt innser på spørsmål frå rådgjevaren kor mykje betre tilhøva ville ha vore i mange år, viss ein berre hadde teke til vettet tidlegare og prøvd å forstå einskilte mekanismar for å kommunisere med og nå fram til den andre.

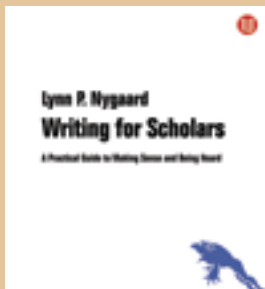
Torlaug Løkensgard Hoel, til dagleg professor ved Program for lærarutdanning på NTNU, tek eit djupt grep om skrivinga til den akademiske lesarkrinsen. Tittelen *Skriving ved universitet og høgskeolar – for lærarar og studentar* inviterer til å forvente seg praktiske råd for å forbetre den akademiske skrivinga, men det er ikkje det Hoel er ute etter. Ho grev djupare og reflekterer over omgrep som skrivekompetanse, skriftkyndigheit, skriveprosess og tekstkultur. Kva er tilhøvet mellom bodskapen og det ein skriv? Korleis er tilhøvet mellom avsendar og mottakar av bodskapen? Kan ein nytte assosiativ skiving til å finne eit kreativt tankespor, og etterpå vende attende til ei anna type skiving? På eit så breitt område som skriveforskning kan forfattaren ikkje anna enn å oppsummere litt frå feltet og utviklinga dei siste tiåra. Skriveforskninga har gått frå ikkje-eksistens til å studere ferdig skrivne tekstar utan lesarperspektiv, derfrå til å gjere kognitive studium på tenkjemønsteret til den som skriv, og endeleg til å gå ope inn i kontekstavhengig skrift- og kommunikasjonsbruk som grunnlag for ulike tekstkulturar.

Det pedagogiske målet med boka skin gjennom: Den oppriktig interesserte universitets- eller høgskolelæraren bør byrje å reflektere over sin eigen språkbruk, lytte til studentane sine frustrasjonar og gjere sitt beste for å nå utdanningssystemet sitt

mål om gjennomstrøyming av nokolunde brukbare akademikarar. Lukka er å få i stand så mykje tilbakemelding som råd er til den som skriv, anten ein er student eller lærar. Forfattaren går systematisk inn på korleis utdanningane kan skipe fungerande

Torlaug Løkensgard Hoel
Skriving ved universitet og høgskeolar. Handbok for lærarar og studentar
Universitetsforlaget, 2008
208 sider
Veil. pris: 249, –

Lynn P. Nygaard
Writing for Scholars. A Practical Guide to Making Sense and Being Heard
Universitetsforlaget, 2008
200 sider
Veil. pris: 279, –

responsgrupper på studentnivå. Der har Hoel si sterkaste side i boka, meiner meldaren. Baksida er at boka ikkje kjem forbi spørsmålet om kriterium for god skiving. Hoel lurar på kvifor ikkje lærarane kan gjere tydelegare kva eksplisitte reglar som gjeld for god akademisk skiving. Er det sånn at ein berre *veit* når ei tekst er god, utan å kunne formidle kriteria til den som skriv? Passar den

dårlege teksten berre ikkje inn i fagområdet sin tekstkultur? Eg aner den nedkøyrde kvardagshelten som kvir seg for å gå på samlivskurs.

Då eg las frilansredaktøren og statsvitaren Lynn P. Nygaard si *Writing for Scholars*, var det liksom lokket fall frå augo. Medan Hoel skriv for dei som kvar dag slit med å takle kunnskapsreforma og studentane sine middelmåtige hastverksskrift, er Nygaard ute etter forskaren som skal kome på trykk i heite internasjonale tidsskrift. For han eller ho nyttar det ikkje å kome med dårleg forskning og tru at ein skal skrive seg til aksept. Same kva formkriterium ein måtte greie å uttrykke, så er argumentasjonen og dei nye funna sjølve hjarta av god akademisk skiving. Ein lyt liksom godt hente fram IMRAD-strukturen (*introduction, method, results, and discussion*, journ.anm.) med ein gong, den som Hoel hevdar er for lineær og ikkje tek omsyn til dei sykliske lesarprosessane til mottakaren. Publisisten Nygaard tek føre seg det som pedagogen Hoel missar: ei praktisk forklaring på korleis forskaren skal kommunisere med ein kritisk, men interessert, lesarkrins. For å betre sjansane sine til å verte trykt, må ein overtyde lesarane om å byrje å lese, sjølv om dei har for mykje å gjere allereie. Skrivaren må finne ut kven lesarane er, ein må syte for kvalitet og relevans, og ein må ha eit kjerne spørsmål som ein fullt og heilt svarar på – i samsvar med funn og prov ein har lukkast å grunngi ovafor lesaren. For å få dette til, må ein skaffe ein heil haug med tid og plass, og ein må være dønn ærleg med seg sjølv. Elles vil lesaren fort leggje vekk teksten. Å simulere objektivitet medan ein driv fram eigne kjepphestar, kjem garantert til å verte gjennomskoda – anten det er partnaren eller lesarane ein skal kome overeins med.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Vi finnes ennå

Gunnar Skirbekk
Rasjonalitet og modernitet. Essays i filosofisk pragmatikk
Universitetsforlaget, 2009
224 sider
Veil. pris: 279,–

«Ein filosofi om det moderne er ein filosofi om krise,» skriver Gunnar Skirbekk i *Rasjonalitet og modernitet*. Og det er nettopp krisenes økte aktualitet som synes som den mest konkrete motivasjonen

for at Skirbekks filosofiske drøftinger gjennom åtte essay kommer ut i norsk språkdrakt (første versjon ble utgitt på engelsk i 1993). Fra å være et fredelig, relativt

homogent hjørne av Europa diskuterer vi nå globale miljøkriser, terrortrusler, eurosentrisme og islam. Det fordrer oppdatert kompetanse om hvordan vi kan diskutere og forholde oss til normer og verdier.

Skirbekk spør om det finnes allmenngyldige og forpliktende normer som er kontekstoverskridende. Kan man hevde at ens religion eller tradisjon representerer den universelle Sannheten om livet og samfunnet? Dette er kanskje et umulig spørsmål i dagens mangfoldige og paradoksale *postmodernistiske* samfunn. Det synes dessuten som et spørsmål svært få våger å stille, blant annet fordi mulige svar vil stå i fare for å kritiseres for å være diskriminerende, elitistiske eller på andre måter ekskluderende og undertrykkende. I et pluralistisk samfunn vil med andre ord svarene kunne beskyldes for å være diskursive, og dermed ha begrenset gyldighet. I Skirbekks univers forstår det derimot litt annerledes.

Framfor å se egne diskursive normer og oppfatninger som noe man bør fortrenge, argumenterer han for at dette snarere er et gunstig sted å starte. «Ideen om ein allmenngyldig rasjonalitet, som omfattar kontekstoverskridande grunn-normer, kan etter mitt syn best formulerast og forsvarast ved dei filosofiske tenkjemåtane som arbeider med ein diskursiv og sjølvrefleksiv versjon av pragmatisk fornuft,» skriver han. I boken kommer dette til uttrykk gjennom omfattende drøftinger av rasjonalitet i forhold til både det kontek-

stuelle og universelle. Skirbekks drøftinger baserer seg blant annet på Wittgenstein, Apel og Habermas' tenkning, og hans nyanserte svar er flere. De dreier seg i hovedsak om *dialektiske læringsprosesser* som blant annet består av selvrefleksjon og selvkritikk, anerkjennelse av de bedre argumentene og anerkjennelse deltakerne imellom – det vil si en oppfatning av oss selv og andre både som *autonome* og *feilbarlige*.

I et mer etisk perspektiv poengterer han at enkeltindividets autonomi ikke er noe fastlagt, men snarere noe som må forhandles om igjen og igjen. Likefullt har individet i dagens verden mulighet til å utløse dypt krise og kaos. Det kan skje ved hjelp av teknologi, men også under dekke av tro. Et slikt syn på forståelsen av individet aktualiserer filosofisk grunnleggende undring over *at vi i det hele tatt er til*. Det aktualiserer også det faktum at individet er svært sårbart, både som identitet, kropp og som en del av fellesskap. Skirbekk stiller spørsmålet om vi trenger *et annet språk* om livet som ukrenkelig. Han medgir at det blir problematisk i praksis, men understreker at det kreves mot og vilje til å ta disse problemstillingene på alvor. Det synet er det enkelt å dele med ham. Så gjenstår det å se, mens vi ennå er her.

AV RAGNHILD FJELLRO

Fisefine forskarprofilar

Ole Didrik Lærum (red.)
Norske forskerprofiler 2006–2007
Fagbokforlaget, 2008
319 sider
Veil. pris: 388,–

Kanskje det er slik at norske forskarar i all hemmelegheit drøymmer om å verta medlemmer av Det norske Videnskaps-Akademi? Då bør me alle lesa denne boka.

Boka består av minneorda for dei 23 medlemmene i Det norske Videnskaps-Akademi som døydd i løpet av 2006–2007. Det er gode portrett blant anna av historikaren Knut Mykland, valgforskaren Henry Valen, havforskarer Johan Hjort og biokjemikaren Lorentz

Eldjarn. Innholdslista avslører den store mannsdominansen i medlemsmassen, for det er berre ei kvinne blant

dei tjuetre forskarane, filologen Gerd Høst Heyerdahl.

Tekstane er prega av å vera skrivne til gravferder og/eller liknande samlingar kort tid etter dødsfallet. For ein lesar som er heilt ukjend med dei fleste forska-

rane frå før, er tonen for respektfull og høgtideleg til at det vert særleg interessant, ikkje minst fordi det kjem 23 slike forskarprofilar etter kvarandre. I pakt med sjangeren er det knapt eit kritisk ord om forskarane i denne samlinga, bortsett frå karaktertrekk som kontrollbehov, vilt temperament og overdreven nasjonalkjensle.

For all del; boka har mange gode historier. Skildringa av Halvdan Koht (1873–1965), som er det einaste unntaket frå regelen om dødsfall i 2006–2007, er fascinerande. Kåre Lunden fortel blant anna at Koht «kunne lese då han var fire, og las ei bok på 300 sider på ein time då han var åtte. Han fekk då Robinson Crusoe og las henne 17 gonger fyrste dagen, sidan i alt 83 gonger». Sjølv om historia er overdriven, er ho eit godt bilete på idealet om kunnskapstørst blant akademikarar.

Men i all hovudsak er det lite engasjerande å lesa alle minneorda i boka. Dette er eit oppslagsverk der du kanskje berre har høyrte om tre–fire namn frå før av, og der stilen er ganske monoton. Det er helst medlemmene i Videnskaps-Akademiet som vil finna boka engasjerande, og dei kan tenkja på korleis dei sjølve vil bli omtalt.

Det mest tankevekkjande med boka er at ho indirekte syner fram den norske elitekulturen i all sin overlegne prakt. Det norske Viden-

skaps-Akademi appellerer til konkurranseanda til forskarane, og ynsket om å heva seg over sine kollegaer. Det oppstår nettverk av same type som Frimurarlosjen, med opptakskriterium som favoriserer eldre forskarar og/eller folk som allereie er i tett kontakt med dei som er innafor. Slike organisasjonar har lang tradisjon for å oppretthalda konservative verdier og normsett innover i framtida.

Flinke menneske har ein tendens til å ta opp ein fornem, opphøgde stil etter at dei har fått suksess, og dette gjeld likt i forretningslivet, politikken, kulturlivet og academia (tenk på posituren til Stein Erik Hagen). Det norske Videnskaps-Akademi er så fiseftint som det er råd å bli i norsk kultur- og samfunnsliv i 2009.

AV LARS NYRE

Kort fortalt

Thore Lie, Dag O. Hessen og Nils Christian Stenseth
Darwin – Verden ble aldri den samme
Gyldendal Norsk Forlag, 2009
416 sider
Veil. pris: 399,–

I boka presenterer forskere fra ulike fagfelt synspunkter på hva Darwin og hans evolusjonsteori har betydd. Hessen er biologiprofessor ved UiO. Lie er forlagsredaktør, dr.scient. i biologi og ph.d. i vitenskapshistorie. Stenseth er biologiprofessor og leder av Centre for Ecological and Evolutionary Synthesis, UiO.

Bernard Enjolras og Ragnhild Holmen Waldahl
Idrettsdemokratiet – makt og styring i idretten
Akillen Forlag, 2009
144 sider
Veil. pris: 373,–

Forfatterne ønsker å gi en innføring i idrettens demokratiske representative system og diskuterer idrettsdemokratiets praksiser. Boka er ment for studenter ved idrettsfag, ledere og tillitsvalgte i idretten og andre interesserte. Enjolras og Waldahl er hhv. forskningsleder og stipendiat ved Institutt for samfunnsforskning.

Karin Beate Vold og Per Olav Kaldestad (red.)
Årboka Litteratur for barn og unge
Samlaget, 2009
209 sider
Veil. pris: 299,–

Eit tilbakeblikk på barnebokaåret 2008. Boka har oppdatert fag- og forskingsbibliografi og statistikk frå Norsk barnebokinstitut. Meint for alle som arbeider med og interesserer seg for barne- og ungdomslitteratur. Kaldestad er forfattar og tidlegare norsklærer i lærarhøgskolen. Vold er seniorrådgivar ved Norsk barnebokinstitut.

Ann-Helén Bay, Axel West Pedersen og Jo Saglie (red.)
Når velferd blir politikk. Partier, organisasjoner og opinion.
Abstrakt forlag, 2009
296 sider
Veil. pris: 365,–

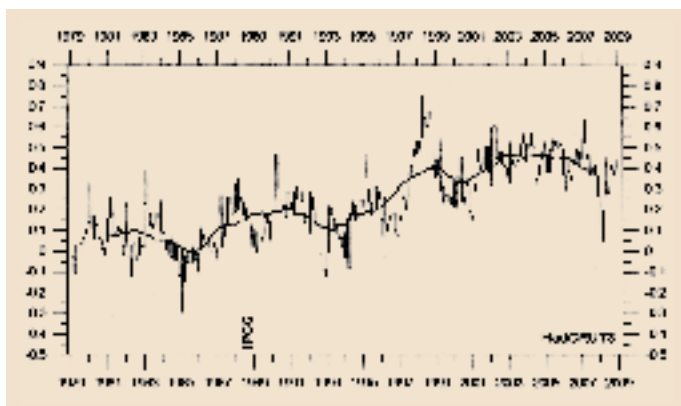
Politikerne slåss om velgerne for å komme i posisjon. Hvordan påvirker det standpunktene i velferdspolitikken? Boken fokuserer spesielt på alderspensjon og fatigdomsbekjempelse. Bay og Saglie er hhv. direktør og forsker ved Institutt for samfunnsforskning. Pedersen er forsker ved Nova.

Klima og misforståelser?

KLIMAFORSKNING: Klimaforskerne Hans O. Hygen og Ketil Isaksen påstår at jeg ikke snakker sant i sine kommentarer (Forskerforum 1/09) til mitt innlegg om klimaendringer (Forskerforum 8/08). Jeg peker på at temperaturen globalt har flatet ut etter 1998. Nå er ikke «sant

eller usant» uttrykk jeg vanligvis benytter i en diskusjon om et høyst usikkert naturvitenskapelig fenomen. Det å bli stemplet som løgner i vitenskapelig sammenheng er heller ikke spesielt hyggelig. Men la nå det ligge i denne omgang, jeg er mest opptatt av saken.

Figur 1. Global temperaturutvikling; datasett: HadCRUT3.
Den kraftige trukne kurven viser gjennomsnitt for hver 37. måned.

Mer påfallende er det at forskerne fra Meteorologisk institutt uten forbehold hevder at den globale oppvarmingen pågår. De henviser til temperaturdata fra Climate Research Unit ved University of East Anglia. Disse dataene, HadCRUT, er vist i Figur 1. Dette er månedlige globale temperaturmålinger i perioden 1979 – 2008. Denne kurven viser da at temperaturstigningen nærmest har flatet ut etter år 2000? Som Hygen og Isaksen påpeker, er det flere sett med temperaturdata som utarbeides i dag. Andre sett er UAH MSU, GISS/NASA og RSSC. Disse dataene er tilgjengelig på nettstedet www.climate4you.com. Alle settene viser mer eller mindre det samme, temperaturøkningen har flatet ut etter år 2000. Naturlig nok finner vi korttidsvariasjoner i hele perioden. Det som imidlertid er typisk for perioden før 2000, er at vi har mønstre der temperaturen går opp og ned i tilnærmet

åtteårsintervaller. Det som ser ut til å prege situasjonen etter 2000, er at temperaturen har flatet ut, uten systematiske opp- og nedturer. Av plasshensyn kan ikke alle diagrammene vises.

De som i dag er kritiske til IPCCs (Intergovernmental Panel on Climate Change) prediksjoner om fremtidig global oppvarming, setter spørsmålsteget ved de modeller og klimapådrag som FNs klimapanel står for. Det finnes ikke noe bevis for at det er noen kausal sammenheng mellom CO₂-nivået i atmosfæren og den globale temperaturen. Dessuten er det få fagpersoner i dag som benekter at den globale temperaturen har steg siden 1979. Debatten dreier seg om hvilke faktorer som betyr mest for økningen, og eventuelt om vi i dag kjenner alle de faktorer som bidrar til den klimaendringen vi observerer. Dermed blir det merkelig når Hygen og Isaksen hevder at de 8–10 siste årene har tempera-

Yggdrasil – nytt mobilitetsprogram for utenlandske ph.d-studenter og yngre forskere som ønsker et midlertidig opphold i Norge

Norges forskningsråd etablerer fra og med det akademiske året 2009-2010 et mobilitetsprogram som gjør det mulig for ph.d-studenter og yngre forskere fra 25 land å søke om støtte til opphold ved en norsk forskningsinstitusjon.

Under programmet Yggdrasil kan Forskningsrådet gi oppholdsstøtte til stipendiatene ved opphold i Norge fra 1 til 10 måneder. Det er kandidatene selv som skal søke om personlig mobilitetsstipend via Forskningsrådets eSøknad. Søknadsfristen er 22. april 2009 for opphold som starter 1. august 2009 eller seinere. Søknadene vil bli vurdert på faglig grunnlag av Programstyret for Internasjonale stipend.

Utløsning av stipendene og annen relevant informasjon fins på våre nettsider, www.rcn.no/is.

Stipendprogrammet er i første omgang avgrenset til søkere fra Belgia, Bulgaria, Egypt, Frankrike, Hellas, India, Irland, Israel, Italia, Japan, Mexico, Nederland, Polen, Portugal, Romania, Russland, Slovakia, Spania, Storbritannia, Sveits, Tsjekkia, Tyrkia, Tyskland, Ungarn og Østerrike.

Søkere må være ph.d-studenter som er tatt opp i et organisert doktorgradsprogram eller yngre forskere med fullført ph.d-grad som ikke er eldre enn 6 år. Videre må søkerne være tilknyttet en institusjon for høyere utdanning og/eller forskning i ett av landene som omfattes av programmet. Endelig må søkerne være statsborgere, eller ha permanent oppholdstillatelse, i ett av disse landene.

Vi gjør særskilt oppmerksom på at søkere må legge ved et invitasjonsbrev fra den norske vertsinstitusjonen som inneholder en kortfattet plan for oppholdet (forskingsaktiviteter, evt. seminarer, kurser etc.) og angir hvilken periode invitasjonen gjelder for samt hvilke fasiliteter som stilles til rådighet for søkeren.

Norges forskningsråd er myndighetenes sentrale rådgiver i forskningspolitiske spørsmål og fordeler årlig vel 5,4 milliarder kroner til forskningsformål. Forskningsrådet skaper møteplasser for forskere, brukere av forskning

og institusjoner som finansierer forskning. Forskningsrådet arbeider med forskning og utvikling innenfor alle fagområder og bidrar til internasjonalisering av FoU-virksomheten.

turen vært høyere enn noen gang tidligere siden 1850. Ja, og hva så? Dette er i hvert fall ikke noe entydig og direkte bevis for at den globale oppvarmingen stadig pågår. Når temperaturen har steget i perioden fra 1979 til 1998 og deretter flatet ut, så er det ikke overraskende at alle årene etter 1998 har de høyeste temperaturer etter 1979. Og, dersom utflatingen fortsetter, vil det bli mange «varmeste år siden 1850» etter hvert!

Professor Sigbjørn Grønås (UiB) er en av forfatterne som har oversatt «Sammendrag for beslutningstakere», basert på IPCCs 4. hovedrapport. (SFT-rapport 2329:2008). I en kronikk på forskning.no 11. februar, 2008 (www.forskning.no/Artikler/2008/februar/1202687473.98) etterlyser Grønås en ny temperaturrekord, etter år 2000. (Tittel: Aukande global temperatur – når kjem ny rekord?) Han skriver bl.a.:

«I det siste har flere i USA peikt på ein tilsynelatande utflating av temperaturauken etter år 1999.

Det er her viktig å peika på flere dømme på flate eller fallande trendar over åtte år dei siste tiåra. Med dei store kortsiktige variasjonane ein finn i global temperatur, kan ein derfor ikkje venta seg temperaturrekordar kvart år.

Men skal klimapanelet få rett i at oppvarminga vil halda fram, må temperaturen dei neste åra variera omkring den observerte trenden.»

Og han avslutter kronikken med:

«Eg vil seia at nye rekordar må koma i god tid før 2015. Dersom dette ikkje skjer, er det noko som ikkje stemmer i kunnskapen om klima og klimaendringar. Men dessverre for oss alle, det fins enno ingen grunn til å tvila på at den globale oppvarminga vil halda fram.»

Han sier indirekte at dersom det ikke snart (i god tid før 2015) kommer høyere temperaturer, ja da er det noe grunnleggende galt med IPCCs modeller. Uttalelsene til Hygen og Isaksen om pågående global oppvarming, underforstått ingen utflating av global temperatur, og Grønås' påpekning av en utflating etter 1998, strider mot hverandre. De to utsagnene kan ikke være riktige samtidig. Her trengs det en avklaring. Jeg imøteser en avklaring.

ERIK BYE
Forsker, dr. philos

GJESTESKRIBENTEN

Profitt i begge ender

Det ble ikke nyttårssalg av vitenskapelige tidsskrifter i år heller. De er ikke som andre varer: Vi kjøper ikke flere hvis de blir billigere. Vi kjøper ikke det billigste av to. Vi kjøper de tidsskriftene vi *må* ha, uansett pris.

Eksempel: Forlaget *Sage* utgir fredsforakningens to ledende tidsskrifter, *Journal of Conflict Resolution*, som redigeres ved Yale, og *Journal of Peace Research*, som redigeres ved Prio i Oslo. *JCR* koster 1000 dollar for seks hefter i året, mens *JPR* koster 1200 dollar for det samme. Men ingen velger *JCR* framfor *JPR* av den grunn. Begge er nødvendige for å følge med i og bidra til internasjonal fredsforakning.

Dessuten betaler forskerne ikke selv. Mens de *må* ha tidsskriftene, går regningen til biblioteket. Slik kan prisene bli høye uten at abonnentene svikter, særlig i naturvitenskap. *Brain Research* fra *Elsevier* koster 23 000 dollar for seksti hefter i året.

I likhet med bestselgere og megahits er det store profittmarginer i nødvendige vitenskapelige tidsskrifter. Derfor har internasjonal finanskapital lenge investert i monopoliserende oppkjøp av tidsskrifter og tidsskriftforlag. Mange av verdens viktigste vitenskapelige tidsskrifter utkommer nå hos noen få store forlag som har kjøpt opp andre forlag og andre forlags tidsskrifter. Selv er disse store forlagene i flere omganger kjøpt opp av større multinasjonale konserner. Oppkjøpene forutsetter store profittmarginer over mange år for å lønne seg.

Nok et eksempel: Etter oppkjøp av bl.a. svenske *Almqvist & Wiksell* var *Scandinavian University Press* (Universitetsforlaget) Nordens største utgiver av vitenskapelige tidsskrifter for ti år siden. Da kjøpte *Taylor & Francis* porteføljen av internasjonale tidsskrifter og etablerte et Oslo-kontor for å ivareta den. Så ble *Taylor & Francis* med 1100 vitenskape-

lige tidsskrifter i sin tur kjøpt opp av mediekonsernet *Informa PLC*. Oslo-kontoret nådde ikke opp til de økte profittkravene som fulgte og ble nedlagt i fjor høst. *Informa* beholdt tidsskriftene.

Men mange viktige tidsskrifter verden over har likevel holdt stand mot alle oppkjøp. De koster lite fordi forskere bestemmer abonnementsprisen. De utgis av forskerorganisasjoner og institusjoner som har beholdt eierskap og økonomisk kontroll, mens forlaget yter forlagstjenester i kommisjon etter avtalt honorar og derfor etterstreber faglighet mer enn profitt.

Begge typer tidsskrifter trues nå av en rasende *Open Access*-bevegelse som mener at *the subscription model* er årsaken til alt ondt. I stedet skal forfatterbetaling og/eller egenarkivering av enkeltartikler gjøre tidsskrifter like tilgjengelige som gratis kollektivtransport. Men dette gir ikke bedre forskning og forskerkommunikasjon. Derimot blir det nå *profitt i begge ender* – både forfattere og abonnenter betaler – gjennom smart kommersialisering av *Open Access* hos de store forlagene.

Nei, abonnement sikrer bedre enn noen annen modell konkurranse og kvalitet i alle ledd i forskerkommunikasjonen. Men vi

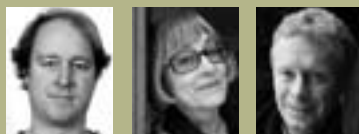
har smertelig erfart at vitenskapelige tidsskrifter er såpass spesielle varer at de blir gjenstand for økonomisk spekulasjon hvis ikke forskersamfunnet beholder den økonomiske kontrollen.

Kontrollen kan vinnes tilbake hvis man rangerer tidsskrifter etter abonnementspris pr. artikkel eller side og oppfordrer forskere til å holde manuskriptene tilbake fra de aller dyreste. Etter noen måneder vil vedkommende forlag være villig til å gå over til en kommisjonsavtale med vedkommende forskerforening. Så kan prisen senkes til et rimelig nivå. Publikasjoner behøver ikke være gratis for å være tilgjengelige.

Gunnar Sivertsen,
spesialrådgiver ved Nifu Step
Studier av innovasjon,
forskning og utdanning

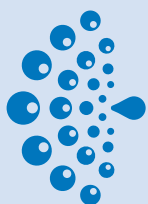
I likhet med bestselgere og megahits er det store profittmarginer i nødvendige vitenskapelige tidsskrifter.

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er Bo Terning Hansen, Karin Gundersen og Gunnar Sivertsen.

RE-ANNOUNCEMENT

NIAS

Director

Challenging and attractive position to lead a stimulating Asia research environment

NIAS - Nordic Institute of Asian Studies seeks a new full-time Director. We are looking for a forward-thinking and energetic director with vision and ideas for the future development of our institute.

Position available from 1 June 2009 or a.s.a.p. thereafter.

NIAS is an internationally recognized Asian studies institute established in 1968. Together with 26 Nordic partner institutions, NIAS works to promote the study of Asia. The academic focus is on the societal transformations of modern Asia in their historical context. Fuller details at <http://www.nias.ku.dk>.

Deadline for applications 9 March 2009

Full version of advertisement <http://www.nias.ku.dk/director.pdf>
Applications for this position must be based on the *full version* of this advertisement.

Further information on position Chairman of the NIAS Board, Lars Bille, Head of Institute, Dept. of Political Science, Copenhagen University; Tel: +45 35 32 33 84.

Handelshøyskolen BI har to ledige stillinger

Prosjektleder pedagogikk

Accreditation director

Leder for akkreditering og rangering

For full utlysningstekst
se ledige stillinger på
www.bi.no

BI

Bygdeforskning

Norsk senter for bygdeforskning er en forskningsstiftelse som holder til ved Universitetssenteret Dragvoll i Trondheim. Bygdeforskning har 27 ansatte som utfører samfunnsvitenskapelig forskning, utredninger og utviklingsarbeid på oppdrag innen:

- Bygdeutvikling, omstilling og innovasjon
- Matproduksjon og forbruk
- Bygdeliv og kultur
- Ressursforvaltning, miljø og landskap

Vi søker nye forskere

På grunn av stor oppdragstilgang søker vi etter nye medarbeidere:

Samfunnsforsker: Forskere med samfunnsfaglig utdanning og erfaring fra forskning, helst med dr.grad eller tilsvarende.

Forskningsassistent: Gjerne en nyutdannet person innen samfunnsfag med gode kunnskaper og stor interesse for kvantitativ metode/statistikk.

Doktorgradsstipendiat: Stipendiat for tre år innen tema internasjonal og norsk landbrukspolitikk på prosjektet «Landbrukspolitikk og klimakrise».

Vi ønsker personer som vil bidra aktivt i et kreativt arbeidsmiljø. Du bør ha interesse for ett eller flere av våre forskningsfelt, like tverrfaglig arbeid, ha gode samarbeidsevner og være fleksibel.

Se www.bygdeforskning.no for mer informasjon og fullstendig utlysning. For informasjon ut over dette kan direktør Egil Petter Stræte kontaktes (73 59 17 29).

Søknadsfrist 15. mars 2009.

I

LIKESTILLINGSPRIS TIL BERGEN

Kunnskapsdepartementets likestillingspris for 2008 ble delt mellom Norges handelshøyskole og Universitetet i Bergen. Det er andre gang at Kunnskapsdepartementet deler ut en likestillingspris til institusjoner som har de beste tiltakene for å bedre kjønnsbalansen i akademien.

– Jeg håper prisene kan inspirere flere institusjoner til videre arbeid, sa forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland i forbindelse med utdelingen. – Mange av institusjonene jobber godt med likestilling, men vi har fremdeles en lang vei å gå før vi når målet om kjønnsbalanse i vitenskapelige stillinger innen høyere utdanning.

II

PRIS TIL

FØRSKOLELÆRERUTDANNINGER

Kunnskapsdepartementet har også delt ut prisen «Menn i barnehage», som gikk til Høgskolen i Sogn og Fjordane, Høgskolen i Vestfold og Høgskolen i Oslo. Dette er de tre førskolelærerutdanningene som har hatt størst vekst i antall uteksaminerte mannlige førskolelærere fra 2007 til 2008.

III

FORESLÅR 150 MILLIONER

EKSTRA TIL FRI

PROSJEKTSTØTTE

Forskningsrådet foreslår å øke bevilgningene til fri prosjektstøtte gjennom FRIPRO med 150 millioner kroner i statsbudsjettet for 2010. Innvilgelsesprosenten til disse midlene er i dag lav: I gjennomsnitt får færre enn to av ti søkere innvilget sin søknad (ca 15 %), og Forskningsrådet deler ut bare en tidel av det samlede beløpet det søkes om. Det skyldes ikke mangel på gode prosjekter.

– Uten kvalitet i den grunnleggende forskningen kan vi heller ikke få anvendt forskning av ypperste klasse. Derfor ønsker Forskningsrådet å videreutvikle FRIPRO som virkemiddel, sier divisjonsdirektør Anders Hanneborg i Divisjon for vitenskap til Forskningsrådets nettside.

IV

NY DIREKTØR OG NYTT STYRE FOR NOKUT

Terje Mørland har tiltrådt som ny direktør i Nasjonalt organ for

KURSTILBUD

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i mars 2009:

- 02.03.09: Tariffkonferanse for tillitsvalgte i staten
- 10.–11.03.09: Kurs i forhandlingsteknikk
- 17.03.09: Kurs i praktisk lokallagsarbeid
- 24.–26.03.09: Grunnopplæring trinn I for nye tillitsvalgte (stat, KS og Abelia)

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

BLIR DU MEDLEM NR 17 000?

Forskerforbundet hadde i 2008 en vervekampanje med vervepremier, noe som var en stor suksess. I løpet av året økte medlemstallet med 4,8%, og forbundet vil i løpet av kort tid passere 17 000 medlemmer. Dette ønsker vi å markere med å gi et reistipend på kr 10 000 til den som blir medlem nr 17 000. Skjema for innmelding i Forskerforbundet finner du på www.forskerforbundet.no/innmelding. Vinneren av reistipendet vil bli kunngjort på våre nettsider.

kvalitet i utdanningen (NOKUT). Mørland kommer fra stillingen som forskningsdirektør ved Universitetet i Oslo.

Kunnskapsdepartementet har oppnevnt nye representanter til styret for NOKUT fra januar 2009. Høgskolelektor Per Tore Granrusten, student Sine Halvorsen og seniorrådgiver Wenche Froestad er oppnevnt som nye medlemmer, mens professor Petter Aaslestad og direktør Per Arne Syrrist er gjenoppnevnt som henholdsvis leder av styret og representant fra næringslivet.

V

ØNSKER SELVSTENDIG

BACHELORGRAD

Stortingets Kirke-, utdannings- og forskningskomité mener det trengs grep for å gjøre bachelorgraden til en selvstendig grad slik at den ikke utelukkende oppfattes som en del av en mastergrad. Komiteen mener også at enkelte bachelorgrader med fordel kan yrkesrettes i større grad enn i dag. Det går fram av en merknad fra komiteen til forslaget til statsbudsjett for 2009. Komiteen ber regjeringen følge dette opp i den kommende stortingsmeldingen om kompetanse.

VI

BETYDELIG ØKNING I FoU-

INNSATSEN I 2007

Statistikken over utgifter til forskning og utviklingsarbeid (FoU) viser at den samlede FoU-innsatsen i Norge utgjorde 37,6 milliarder kroner i 2007. Dette er en økning på vel 7,9 milliarder fra 2005.

FoU-utgiftene utgjorde 1,65 pro-

sent av bruttonasjonalproduktet (BNP) i 2007. Dette er en økning i forhold til 2005 og 2006. I begge disse årene var andelen 1,52 prosent.

Mer informasjon finnes i den årlige FoU-statistikken som sammenstilles av NIFU STEP.

VII

INNspill TIL NY FORSKNINGSMELDING

Forskerforbundet mener at den kommende forskningsmeldingen må angi et ambisiøst vekstmål for forskning som gir noe å strekke seg etter i kommende periode, og anslå et årlig vekstbehov som følge av denne vekstmålsettingen. Det framgår av innspillet Forskerforbundet har sendt til Kunnskapsdepartementet.

Forskerforbundet mener meldingen må drøfte problemet med manglende tid til forskning i ordinær arbeidstid. Viktige løsninger vil her være flere faste stillinger og økt basisbevilgning.

Lønn er en viktig faktor for å rekruttere til stillinger samfunnet er avhengig av at besettes med topp kompetente personer. Det er derfor nødvendig å øke lønnsnivået i sektoren, skriver Forskerforbundet i sitt innspill til forskningsmeldingen.

VIII

NY BASISFINANSIERING AV FORSKNINGSPENSJONER

Regjeringen har fastsatt nye retningslinjer for basisfinansiering av forskningsinstitutter.

Det er første gangen at instituttene omfattes av et felles, delvis

resultatbasert finansieringssystem.

I alt 51 institutter vil omfattes av det nye systemet i 2009. Disse er fordelt på fire fordelingsarenaer ut fra faglig tilhørighet. Dette omfatter miljøinstitutter, primærnæringsinstitutter, samfunnsvitenskapelige institutter og teknisk-industrielle institutter.

– På sikt er det ønskelig å ta opp flere miljøer i den nye ordningen, sier forskningsminister Tora Aasland.

IX

FORSKNINGSRÅDET FORESLÅR TILTAKSPAKKE

Ekstra bevilgninger til forskning kan realisere prosjekter med effekter for blant annet næringsliv, miljø og sysselsetting, mener Forskningsrådet.

– Vi må unngå at bedriftene reduserer forskningsaktiviteten og svekker sitt grunnlag for fremtidig verdiskaping, sier Arvid Hal-lén, administrerende direktør i Forskningsrådet. I et brev til regjeringen peker Forskningsrådet på at man kan benytte konjunkturedgangen til å bygge kompetanse i næringslivet og utsatte forskningsinstitusjoner.

X

UNIO: OFFENTLIGE

TJENESTEPENSJONER MÅ SIKRES

Offentlig tjenestepensjon er en viktig del av våre medlemmers lønns- og arbeidsvilkår. Unios representantskap krever at denne verdien opprettholdes når de offentlige tjenestepensjonsordningene skal tilpasses reformen i folketrygden.

For offentlig ansatte med høyere utdanning representerer 30 års opptjeningstid en særskilt verdi som må videreføres. Generell heving av opptjeningstiden for full pensjon avvises.

Bruttoprinsippet, blant annet garantien om at ansatte skal ha pensjon som tilsvarer minst 2/3 av sluttlønn, gir arbeidstakerne trygghet for egen økonomi i pensjonstilværelsen. Unio krever at denne ordningen blir videreført.

XI

FRYKTER FOR PENSJONEN

Over halvparten av befolkningen frykter de får dårligere pensjonsvilkår enn dagens pensjonister. Det viser en undersøkelse som Opinion

har utført for Unio. Undersøkelsen er gjennomført blant 1000 personer første uke i januar 2009.

– Folk er usikre på om regjeringen er på arbeidstakernes side. Det er en berettiget uro, sier Unio-leder Anders Folkestad.

I fjor vår sto kampen om avtalefestet pensjon. I vårens lønnsoppgjør blir kampen om offentlig tjenestepensjon en av de aller viktigste sakene. Unio-lederen er klar til kamp.

– I år er det tjenestepensjon og hele pakken i offentlig sektor som står på dagsorden, sier Folkestad. Han merker en økende uro blant medlemmer og tillitsvalgte.

Forventninger i en krisetid

Finanskrisens virkninger vil nok stå i fokus i tiden fremover, og mye vil naturlig nok dreie seg om statlige tiltak for å demme opp ikke minst for økt arbeidsledighet. Tiltakene skal visstnok kunne reverseres når krisen flater ut. Statsråd Aasland har i et intervju med Aftenposten på fjorårets siste dag tatt til orde for at flere studieplasser kan tenkes å bli benyttet som virkemiddel mot arbeidsløshet i den krisepakken som legges fram i slutten av januar. Det må i så fall følge så mye penger med studieplassene at institusjonene både kan ta hånd om studentene på den måten de har krav på og samtidig sikre forskningstiden for de ansatte i vitenskapelig stilling. Dette har Forskerforbundet ved flere anledninger kommunisert til statsråden direkte og til beslutningstakerne gjennom mediene. Og pengene kan ikke tas vekk igjen når krisetiden er definert slutt. For studentene vil være der fortsatt. Dette kan være et argument mot å øke antall studieplasser i disse tider.

Det sies at ikke noe er så galt at det ikke er godt for noe. Behovet for økt kunnskap om viktige samfunnsforhold blir dokumentert med all tydelighet i disse tider. Og uten ytterligere kunnskap som er forskningsgenerert, vil vi ikke kunne bygge samfunnet videre etter en nedgangstid. Omstilling til kunnskapssamfunnet vil komme raskere enn før antatt, noe som vil styrke vår sektors posisjon i kampen om ressurser. Dette er noe den nye forskningsmeldingen uten tvil må ta hensyn til.

I midten av januar avholdt Unio sin tariffkonferanse. To ting ble slått fast på denne samlingen: Mellomoppgjøret våren 09 blir et oppgjør hvor lønn forhandles. Finanskrisen

kombinert med et greit oppgjør i fjor skal ikke medføre avlysning av lønnsforhandlinger. Dessuten vil pensjon stå meget sentralt i oppjøret. Dette blir trolig den viktigste saken for Forskerforbundet fremover, og medlemmene oppfordres til å følge godt med i debatten. Delta gjerne!

Kunnskapssamfunn – lønn – pensjon; alt henger sammen. Uten gode lønns- og pensjonsforhold vil vår sektor slite svært hardt for å seire i konkurransen om de beste hodene. Behovet for rekrutter stopper ikke opp, og generasjonsskiftet går sin gang uavhengig av finanskrisen. Uten topp rekruttering til kunnskapsproduserende og kunnskapsforvaltende stillinger vil vi ikke få den nødvendige omstillingen til kunnskapssamfunnet. Det er nå grunnlaget for denne overgangen legges. Dette gir forventninger i en krisetid til tiden etter krisen.

Ny lærerutdanning – nok en gang

Et viktig diskusjonstema i norsk debatt har i flere år vært situasjonen i norsk skole; kvaliteten på undervisningen i grunnskolen, på norsk lærerutdanning og på lærerne. De siste årenes PISA-undersøkelser har vist at norske elever gjør det svakere i sentrale skolefag enn elever fra andre sammenlignbare europeiske land. NOKUTs evaluering av allmennlærerutdanningene i 2006 avdekket også til dels betydelige mangler i utdanningene; for eksempel svak profesjons- og forskningsforankring, manglende sammenheng mellom teori og praksis, svakt faglig nivå og stort frafall fra utdanningen.

Kunnskapsdepartementet tok evalueringen på alvor og fulgte den opp. Departementet skal ha ros for at både fagpersoner og fagforeninger ble involvert i dette arbeidet. Blant annet har Forskerbundet/Forskerforbundets forening for lærerutdanning (FFL) gitt flere innspill underveis. Vi venter nå på en stortingsmelding der planene for en endret/ny lærerutdanning skal presenteres. Alle signaler tyder på at allmennlærerutdanningen avvikles og erstattes av to utdanningsløp; ett fra 1.–7. klassetrinn og ett fra 5.–10. trinn. Utdanningen skal fortsatt være fireårig, men utvikling av mastergrader skal samtidig fortsette. Både profesjons- og forskningsforankringen skal styrkes. I tillegg kommer faglige tilpasninger til de ulike klassetrinnene.

Vi tror at dette kan utvikle norsk lærerutdanning i riktig retning, og vi ser med glede at departementet har tatt hensyn til flere av våre forslag. Vi har gått inn for at lærerutdanningen differensieres i henhold til klassetrinn og støtter to utdanningsløp med muligheter for overganger. Vi hadde imidlertid ønsket at utdanningsløpet for barnetrinnet hadde gått fra 1.–5. klassetrinn med særlig spesialisering i pedagogikk, klasselærerfunksjonen og grunnleggende lese-, skrive- og regneundervisning.

Vi er også tilfreds med at utdanningen fortsatt skal være fire år. Først bør dagens utdanning styrkes og videreutvikles, før utdanningen utvides med et femte år. Et femårig løp i form av en mastergrad stiller krav til blant annet de vitenskapelig ansattes kompetanse, som ikke finnes ved alle høyskoler i dag.

Vil så våre medlemmer i lærerutdanningene merke endringene? Dagens rammeplan for 2003 er den siste i en lang rekke planer som knapt har fått tid til å bli iverksatt før en ny plan er kommet. Siden 2006 har lærerutdanningsinstitusjonene arbeidet med å rette opp mangler påpekt i evalueringen. Mye er således allerede gjort. Det våre medlemmer trenger nå er tid og ressurser til å iverksette den nye rammeplanen, utvikle lærerutdanningen over tid og foreta nødvendige justeringer uten å frykte nye endringer neste år. Det må også legges vekt på forskning, faglig utviklingsarbeid og kompetanseheving slik at medlemmene våre kan møte kommende krav om forskningsbasert undervisning og utvikling av mastergrader. Med en nødvendig styrking av rammebetingelsene, tilfredsstillende arbeidsbetingelser og langsiktighet i planleggingen vil våre medlemmer bidra til en god og fremtidsrettet lærerutdanning.

Av Sigrid Lem
Generalsekretær i
Forskerforbundet

Av Bjarne Hodne
Leder i
Forskerforbundet

Forskning som motkonjunktur-politikk

Økt kvalitet i forskning og høyere utdanning får man ikke ved å bruke universitetene og høyskolene som avlastningsinstitusjoner for ungdom som ellers ville slite i arbeidsmarkedet – men ved å sørge for at sektorens ressursituasjon blir håndtert som en del av krisepakkeløsninger slik at forskningsevnen økes ved institusjonene. Da blir det mer viten til samfunnets beste og undervisningen blir det den skal være, nemlig forskningsbasert.

Våre forskere er klar til å bidra til en nasjonal dugnad i en krise-tid. Universitetene og høyskolene må derfor få del i krisepakken.

Bjarne Hodne i Østlendingen 15. januar 2009

Kunnskap og krise

Vi har et godt utbygd system for høyere utdanning i Norge. Men til tross for dette mener Forskerforbundet at institusjonene ikke er beredt til å ta imot en kraftig økning i nye studenter, før det gjøres noe med de generelle rammevilkårene og arbeidssituasjonen

for de ansatte. Her skal nevnes ett avgjørende forhold som må tas hensyn til: allerede nå er tid til forskning så presset i forhold til undervisning at det vitenskapelige personalet i urovekkende grad benytter ferier og fritid til forskningsaktivitet.

Bjarne Hodne i Aftenposten 12. januar 2009

– NTNU svikter de midlertidig ansatte

– NTNU har ikke tatt skikkelig tak i situasjonen med mange midlertidig ansatte. Altfor mange har midlertidige ansettelse og det skaper unødig utrygghet, sier Kristin Dæhli, varamedlem i Hovedstyret i Forskerforbundet.

Ved NTNU er 15,4 prosent av de vitenskapelige ansatt i midlertidige stillinger (stipendiater unntatt). Dette utgjør 169 stillinger. Kristin Dæhli, ansattrepresentant i NTNUs styre og mangeårig tillitsvalgt i Forskerforbundet, mener universitetet ikke tar saken alvorlig nok.

Adresseavisen 27. desember 2008

FORSKER FORBUNDET

VALG 2009

Representantskapsmøtet skal høsten 2009 velge leder og styre til Forskerforbundet.

Forskerforbundet er en landsdekkende organisasjon. Valgkomiteen ønsker en styresammensetning som tar hensyn til en rimelig fordeling etter institusjoner, geografisk spredning, fagpolitiske grupperinger og kjønn.

Valgkomiteen ber medlemmene, lokallagene og fagpolitiske foreninger sende inn forslag til kandidater.

Svarfrist: 15. mars 2009

Begrunnede forslag sendes sammen med kandidatens CV og samtykke til:

Einar Jebens
e-post: enar.jebens@stami.no
STAMI
Postboks 8149 Dep
0033 Oslo

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet har nærmere 17 000 medlemmer, og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern. Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap. Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål som angår dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte, samt åpne konferanser om aktuelle tema.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00 – E-post post@forskerforbundet.no

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo (nestleder)
Svein Kristiansen, NTNU (AU-medlem)
Ragnhild Elster, Høgskolen i Telemark
Sigurd Rysstad, Universitetet for miljø- og biovitenskap
Merethe J. Sollund, Nordlandsforskning
Kåre-Olav Stensløkken, Ullevål universitetssykehus
Karen-Lise S. Knudsen, Universitetet i Agder (1. vara)
Kristin Dæhli, NTNU (2. vara)
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem
Kommunikasjonsrådgiver Arvid Ellingsen
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Rådgiver Elisabeth Tindeland
Kontorsjef Aina Nilsen
Kasserer Marit Brendengen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Kristine K. Brox
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Linda Pettersson
Sekretær Tore Sandnes
Sekretær Gerd Sandvik

PROSJEKTMIDLER FOR DISTRIKTSMEDISINSK FAGUTVIKLING OG FORSKNING

Fra 2008 er Program for distriktsmedisinsk fagutvikling og forskning et nasjonalt program. Programmets formål er todelt:

Det skal bidra til stabilisering og rekruttering av allmennleger og helsepersonell i distriktene, og fremme fagutvikling og forskning om spørsmål som er relevante for medisinsk praksis og helsetjenestene i distriktene.

Gjennom dette programmet kan primærleger med distriktstilhørighet søke om støtte til fagutviklings- og forskningsprosjekter. Det er også mulig for medisinstudenter, og annet helsepersonell i samarbeid med primærlege, å søke om prosjektstøtte. Prosjektene må ha distriktsmedisinsk relevans. Programmet skal sikre hovedfinansiering av mindre, lokale prosjekter, men også hjelpe i gang større prosjekter med startfinansiering.

Øvrige søknadsopplysninger fås ved henvendelse til Nasjonalt senter for distriktsmedisin. Se kontaktinformasjon nedenfor.

Søknadsfrist: 15. mars 2009

For nærmere opplysninger om Programmet, ta kontakt med

Per Stensland
Leder Programråd
E-post: per.stensland@isf.uib.no
Telefon: 57 62 97 00

Hasse Melbye
Nestleder Programråd
E-post: hasse.melbye@ism.uit.no
Telefon: 77 64 48 14

Søknadsskjema fås ved henvendelse til Per Baadnes, Institutt for samfunnsmedisin, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel. 77 64 55 12, per.baadnes@ism.uit.no.

Søknadsopplysninger finnes også på vår hjemmeside
<http://www.nsdsm.no/programmet/cms/39>